Marek Cieślak, Andrzej Czapulak i Jarosław Krogulec

PTAKI REZERWATU "STAWY PRZEMKOWSKIE" I OKOLIC

Birds of nature reserve "Stawy Przemkowskie" and its surroundings

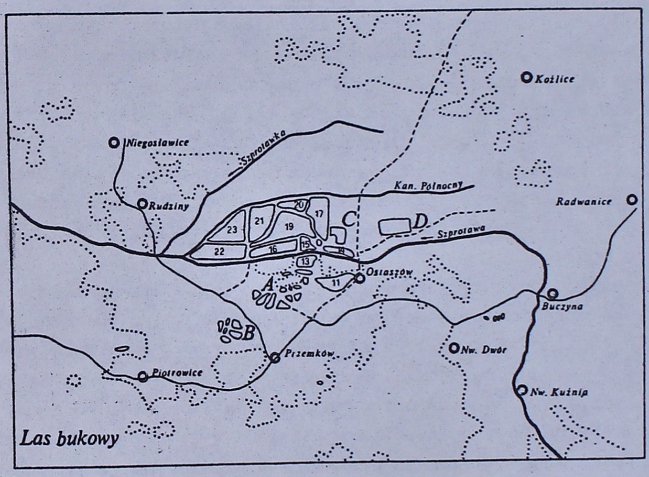
Rezerwat "Stawy Przemkowskie" jest drugim co do wielkości kompleksem stawów rybnych na Śląsku i stanowi bardzo interesujący pod względem ornitologicznym, a nie zbadany dotąd teren. Niezbyt liczne informacje o występujących tu gatunkach podają prace niemieckie: Tobias (1879), Kollibay (1906), Klopfer (1913), Drescher (1921, 1924, 1925, 1927), Heinrich (1925), Pax (1925), Schlott (1933) i Baedelt (1936). W okresie powojennym sporadyczne obserwacje prowadzili tu tylko K. Janowski w r. 1966 i W. Walankiewicz w r. 1972. Niniejsze badania wykonano w ramach prac Sekcji Ornitologicznej Koła Naukowego Biologów UWr. w latach 1978-84 i miały one na celu zebranie informacji o aktualnym stanie awifauny tego obszaru. Oprócz jakościowej charakterystyki faunistycznej położono nacisk na ocenę liczebności lęgowych ptaków wodnych, badania ilościowe ptaków łąk turzycowych oraz dynamikę liczebności ptaków wodno-błotnych w cyklu rocznym. Porównano również zmiany liczebności i składu awifauny na przestrzeni ponad 80 lat.

Badany teren przed wojną znany był ze swych walorów przyrodniczych. Znajdował się tu jeden z siedmiu założonych na Śląsku rezerwatów (Pax 1925). Wyniki naszych badań stanowiły podstawę dokumentacji faunistycznej utworzonego w roku 1984 rezerwatu ornitologicznego "Stawy Przemkowskie".

Opis terenu badań

Badaniami objęto obszar położony wokół miasta Przemkowa (woj. legnickie) o powierzchni ok. 150 km^2. Fizjograficznie obejmuje on dwa regiony: na południe od Przemkowa - Wysoczyznę Lubińską - pasmo tarasowych wzgórz wydmowych z podłożem ze zbielicowanych piasków i roślinnością potencjalną - borem sosnowym, na północ zaś Dolinę Szprotawy obejmującą podmokłe tereny na madach rzecznych. Roślinnością potencjalną jest tutaj łęg (Kondracki 1978).

Na terenie badań (Ryc. 1) znajdują się stawy rybne, które obecnie należą do PGRyb. Przemków. Zostały one założone w roku 1860 (Bresl. Neuste Nachr. 1936). Po II wojnie światowej znacznie je rozbudowano i obecnie składają się z trzech kompleksów:
- duży kompleks liczący 15 stawów o łącznej powierzchni 769 ha
- "Stawy Wołowe", 20 stawów o powierzchni 179 ha
- "Kąpielisko" , 11 stawów o powierzchni ok. 40 ha

Ryc. 1. Mapka terenu badań
Map of study area

A - "Stawy Wołowe" Wołowe Ponds
B - kompleks "Kąpielisko" "Kąpielisko" ponds
C - powierzchnia "Przemkowskie Bagno" census plot "Przemkowskie Bagno"
D - powierzchnia "Łąki Ostaszowskie" census plot "Łąki Ostaszowskie"
11, 13 itd. - numery stawów pond numbers
kropki dots - granice lasów border of forests

Szczegółowe obserwacje prowadzono na terenie rezerwatu "Stawy Przemkowskie" oraz na leżących na wschód od niego łąkach turzycowych. Rezerwat obejmuje 35 stawów (duży kompleks i "Stawy Wołowe") o łącznej powierzchni 948 ha oraz 12 niedużych lasków łęgowych o powierzchni ok. 75 ha. Wszystkie stawy posiadają przybrzeżny pas roślinności wynurzonej, głównie pałki (Typha sp.) i trzciny (Phragmites communis) o szerokości od 1 do 50 m,

najczęściej jednak 2-5 m. Ogólna powierzchnia zajęta przez roślinność wynurzoną wynosi ok. 50-60 ha, co stanowi 6% obszaru stawów. Najbardziej zarośnięte są stawy nr 13, 14, 17 i 20. Większość zbiorników stanowi jakby jedno duże lustro wody, poprzecinane pozbawionymi drzew groblami. Co roku kilka stawów nie jest napełnianych wodą. Wówczas ich dno porasta ponikło (Heleocharis sp.), rdest (Polygonum sp.) oraz inne rośliny zielne. Stawy otaczają 80-100 letnie lasy o charakterze łęgu jesionowo-olszowego (Circaeo-Alnetum) - (Matuszkiewicz 1981). Drzewostan składa się głównie z olchy czarnej (Alnus glutinosa), a poza tym z jesionu (Fraxinus excelsior), lipy (Tilia sp.), topoli (Populus sp.), dębu (Quercus sp.) i brzozy (Betula sp.). Podszycie stanowią przeważnie czeremcha (Padus avium), bez czarny (Sambucus nigra) i młode drzewa gatunków lasotwórczych. Podłoże jest stale wilgotne, często na dużym obszarze zalane wodą.

Na wschód od rezerwatu znajdują się Łąki Ostaszowskie , które są ograniczone od północy Kanałem Północnym obsadzonym szpalerem starych topoli, a od południa drogą równoległą do Szprotawy wysadzoną dębami. Porośnięte są głównie turzycami (Carex sp.), wśród których do początku czerwca stoi woda pochodząca z opadów, roztopów oraz czasami wylewów Kanału Północnego. Łąki są poprzecinane płatami lub szpalerami gęstych zarośli wierzby (Salix sp.), rzadziej olchy. Na terenie Łąk Ostaszowskich dużą powierzchnię zajmują torfianki. W części z nich stoi woda przez cały rok, część wysycha w czerwcu, inne porośnięte są manną (Glyceria sp.). Między aleją dębową a Szprotawą znajdują się użytkowane łąki kośne. Pomiędzy Kanałem Północnym a Szprotawą rozciąga się pas częściowo podmokłych łąk. Spora ich część porośnięta jest krzakami łozy (Salix cinerea). W miejscach bardziej wyniesionych podłoże jest suche, porośnięte trawami. W obniżeniach terenu występują turzyce, a na pewnych obszarach trzcinowiska. Teren poprzecinany jest starymi, zarośniętymi rowami oraz usiany licznymi, często zarośniętymi oczkami wody.

Od zachodu i częściowo wschodu Przemków otoczony jest borem mieszanym świeżym z przewagą sosny. Jest to północno-wschodni kraniec Borów Dolnośląskich kończący się na Wysoczyźnie Lubiń-

skiej, którego naturalną granicą jest Dolina Szprotawy. W głębi borów w odległości ok. 7 km na południowy-zachód od Przemkowa znajduje się pas ok. 15 km^2 wrzosowisk. Około 3 km na północny zachód od wrzosowisk znajduje się stary las bukowy o powierzchni ok. 260 ha, z którego większą część obejmuje rezerwat "Buczyna Szprotawska". Natomiast na wschód od Przemkowa za pasmem borów, w okolicy Radwanic, Nowego Dworu i Jędrzychówka rozciągają się duże, zmeliorowane łąki kośne.

Metodyka badań

Badania prowadzono od marca 1978 do listopada 1984 r. W sumie spędzono w terenie 550 dni, a ich rozkład w poszczególnych miesiącach i latach przedstawia Tabela 1. W badaniach oprócz autorów okresowo uczestniczyło łącznie 20 osób.

Tabela 1. Rozkład dni, w których prowadzono obserwacje
Number of observation days

Rok Year	Miesiąc Month												Razem Total
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
1978	-	-	5	6	2	2	18	6	11	6	1	4	61
1979	2	-	8	8	6	5	7	3	21	4	2	4	70
1980	-	3	4	11	9	2	10	2	24	3	4	5	77
1981	-	4	4	12	17	6	5	25	12	6	5	5	101
1982	-	6	4	7	12	6	21	18	4	5	5	3	91
1983	3	2	2	12	9	4	23	17	3	3	1	1	80
1984	1	1	3	8	12	7	18	11	3	2	4	-	70
Razem Total	6	16	30	64	67	32	102	82	78	29	22	22	550

W roku 1978 prowadzono głównie obserwacje o charakterze jakościowym i ograniczono się do przybliżonego określenia liczebności rzadszych gatunków. W następnych latach do oceny liczebności lęgowych ptaków wodnych stosowano metodę zaproponowaną później przez Borowiec et al. (1981). Dla perkozów (z wyjątkiem zausznika), bąka, gęgawy (z wyjątkiem lat 1978, 1979 i 1983), kaczek, chruścieli i siewkowców, liczebność określono na podstawie liczeń ptaków dorosłych. Natomiast dla zausznika,

czapli siwej, łabędzia niemego, gęgawy (w latach 1978, 1979 i 1983), błotniaka stawowego i śmieszki, ocena oparta była głównie na liczbie znalezionych gniazd. W latach 1979-81 na przyległych do stawów łąkach przeprowadzono liczenia kombinowaną metodą kartograficzną (Tomiałojć 1980). W 1979 roku powierzchnia próbna (15.5 ha) zlokalizowana była na tzw. uroczysku "Przemkowskie Bagna". W latach 1980-81 wyznaczono nową powierzchnię próbną, liczącą 27 ha, na łąkach k. wsi Ostaszków (Ryc. 1). Badane fragmenty łąk kontrolowano między godziną 6 a 12, w odstępach tygodniowych, a na każdym z nich wykonano po 6-9 liczeń trwających od trzech do sześciu godzin. Ponadto przez cały rok na stawach liczono wszystkie ptaki wodne. Z reguły liczenia były robione co 7 dni. Z mniejszą częstotliwością liczono ptaki zimą (styczeń - luty) oraz w roku 1984. W latach 1979-81 w lipcu i sierpniu, a w latach 1982-83 we wrześniu, liczenia były sporadyczne i nieregularne. W sumie przeprowadzono 182 liczenia. W czasie obserwacji posługiwano się lornetkami 11 x 40, 10 x 40 oraz lunetą 40 x 64. Ptaki liczono z wybranych punktów na groblach, a czas jednego liczenia wynosił od 5 do 7 godzin. Dynamikę liczebności wybranych gatunków przedstawiono za pomocą wykresów.

Ugrupowanie ptaków na terenie badań porównano z analogicznymi ugrupowaniami stwierdzonymi na innych stawach Śląska. Stopień podobieństwa określono za pomocą wskaźnika Jaccarda (Tomiałojć 1970).

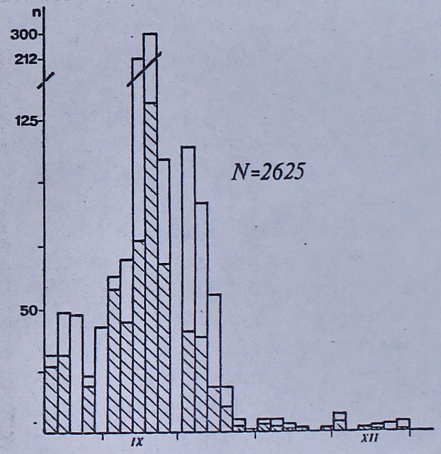
Wyniki

Przegląd gatunków

W latach 1978-84 w okolicach Przemkowa stwierdzono 216 gatunków ptaków, w tym 147 jako lęgowe lub prawdopodobnie lęgowe. Ptaki związane ze środowiskiem wodnym reprezentowane były przez 101 gatunków, a 47 spośród nich gnieździło się na terenie badań. Szerzej przedstawiono 140 gatunków, a pozostałe wymieniono na końcu przeglądu. Omówiono także cztery gatunki nie obserwowane w okresie badań, a stwierdzone przez niemieckich ornitologów w okresie międzywojennym.

Gavia arctica - nur czarnoszyi. 23 IV 81 jeden osobnik w szacie spoczynkowej.

Tachybaptus ruficollis - perkozek. Stwierdzono maksymalnie 18-20 par (1983). W pozostałych latach liczebność szacowano na 4-12 par. Różnica ta jest wynikiem zwrócenia większej uwagi na ten gatunek w r. 1983. Jednak ze względu na małą wykrywalność perkozka wszystkie wartości są z pewnością zaniżone. Najliczniej gnieździł się na stawach nr 11, 13, 14 oraz kompleksie "Kąpielisko". Przelot wiosenny niezauważalny (do kilkunastu osobników). Jesienią zdecydowanie liczniejszy. Szczyt liczebności przypadał na drugą dekadę września (Ryc. 2), kiedy to obserwowano maksymalnie 300 ptaków (14 IX 81). Najwcześniejsze wiosenne obserwacje pochodzą z końca marca. Przy sprzyjających warunkach przebywał na stawach do końca grudnia, a także w styczniu.

Ryc. 2. Dynamika liczebności perkozka (Tachybaptus ruficollis) w okresie jesiennym w latach 1979-1984
1 - średnia liczebność w pentadzie (dekadzie), 2 - maksymalna liczebność w pentadzie (dekadzie)

Number dynamics of the Little Grebe in autumn 1979-1984
1 - average number for a five day period(or ten day period), 2 - maximum number recorded for a five day period (or ten day period)

Podiceps cristatus - perkoz dwuczuby. Przez wszystkie lata liczebność utrzymywała się na stałym poziomie 120-140 par. Najliczniej (do 50 par) perkozy gnieździły się na stawie nr 11,

tworząc w niektórych latach kolonie liczące do 40 gniazd (1979). Prawdopodobnie było to związane z dobrymi warunkami pokarmowymi (hodowla narybku i duże lustro wody) oraz z występowaniem dogodnych miejsc do gnieżdżenia (szeroki pas pałki). Różnice między latami w intensywności przelotu wiosennego były niewielkie. Maksymalną liczebność stwierdzono 14 IV 84 - 244 osobniki. Jesienią perkozy najliczniej występowały w latach 1981-82 (maksimum 13 IX 81 - 300 i 11 VIII 82 - 250 ptaków). Intensywność przelotu jesiennego była wówczas wyższa niż wiosną. W pozostałych latach było na odwrót. Na stawach przebywał od połowy marca do końca listopada.

Podiceps griseigena - perkoz rdzawoszyi. Liczba par lęgowych wahała się od 4-5 w 1979 do 10-11 w r. 1983. W okresie przelotów zarówno wiosną, jak i jesienią występował nielicznie (maksimum 16 ptaków - 14 IV 84). Spotykany od końca marca do połowy listopada.

Podiceps nigricollis - zausznik. Liczebność wzrastała od 40-50 par w r. 1979 do 200 par w 1982, a następnie spadła do 80 par w 1983. W roku 1984 gniździło się 100-110 par. Kolonie znajdowały się na stawach nr 17, 19 (w latach 1979-82) i 20. Najczęściej liczyły one 10-50 gniazd, wyjątkowo 150 (staw nr 17 w r. 1982). W 1983 roku trzy pary gniździły się w kompleksie "Kąpielisko". Wiosną 1982 znaleziono łącznie 200 gniazd z jajami, a obserwowano maksymalnie 130 osobników (15 V 82). Świadczy to o skrytym trybie życia zausznika i możliwości popełnienia poważnych błędów przy ocenianiu liczebności na podstawie liczby ptaków dorosłych. W pozostałych latach stwierdzano do 150 ptaków (26 V 84). Najwcześniejszej obserwacji dokonano 8 III 81 - 1 ptak, a najpóźniejszej 21 XI 82 - 2 ptaki.

Phalacrocorax carbo - kormoran czarny. W latach 1978-79 nie stwierdzony wiosną, a w 1980 widziany tylko raz. Począwszy od r. 1981 w okresie wiosennej wędrówki pojawiał się częściej. W r. 1982 pojedyncze osobniki, a w 1984 stado liczące do 20 ptaków przebywało na stawach przez cały sezon lęgowy. Jesienią notowany częściej i w większej liczbie. Maksymalnie stwierdzono 65 osobników (5 VII 84). Spotykany od połowy marca do połowy listopada.

Pelecanus onocrotalus - pelikan różowy. Od 21 IV do 20 V 84 obserwowano jednego ptaka w drugim roku życia (KF 1487).

Botaurus stellaris - bąk. Liczba zajętych przez samce terytoriów wahała się w zależności od roku między 6 a 9. Bąki gnieździły się na większości dużych stawów (z wyjątkiem stawów nr 16 i 22) oraz na stawie nr 5. Spotykany od pierwszych dni marca do końca października. Wyjątkowo widziano 1 osobnika 18 XII 82. Wcześniej z tego terenu wykazywali go Drescher (1921) i Heinrich (1925).

Ixobrychus minutus - bączek. Prawdopodobnie gnieździła się jedna para, o czym świadczą następujące obserwacje z sezonu lęgowego: 26, 29 V 81 - 1 ♂ i 13 VII 83 - 1 ♂. Ponadto czterokrotnie napotkany w sierpniu i trzykrotnie we wrześniu.

Nycticorax nycticorax - ślepowron. Wiosną stwierdzony trzykrotnie: 5 IV 81 - 2-3 osobniki (głosy), 15 IV 81 - 1 ad., 17 VI 84 - 1 ptak (głos). Jesienią zanotowany 50 razy (większość oznaczeń dokonano na podstawie głosów). Rozkład obserwacji był następujący: VII - 11, VIII - 30, IX - 7, X - 1. Najpóźniejsza obserwacja pochodzi z 10 XI 79 - głos 1 osobnika. Maksymalnie stwierdzono 6 ptaków (11 VIII 81, 17 i 19 VIII 82).

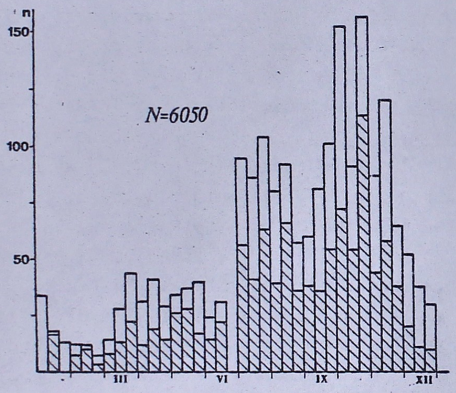
Według Paxa (1924) w 1921 r. zastrzelono k. Przemkowa jednego ptaka. 26 V 36 Baedelt znalazł zniszczone przez wronę jajo ślepowrona, a w maju Spemnar obserwował jednego osobnika. Ponadto w czerwcu i lipcu głosy prawdopodobnie 1 osobnika były słyszane przez leśników nad stawem nr 14 (Baedelt 1936).

Egretta garzetta - czapla nadobna. 9 X 82 obserwowano jednego dorosłego ptaka (KF 1112).

Egretta alba - czapla biała. Sześć obserwacji pojedynczych osobników: 19 V 79, 9-14 IX 79, 10 VII 80, 11 IX-5 X 80, 8 XI 80, 10 X 81. Tylko 28 VII 80 widziano dwa ptaki.

Ardea cinerea - czapla siwa. W latach 1978-79 jedna para gnieździła się w lasku między stawami nr 15 a 19. W następnych dwóch latach lęgów nie stwierdzono. Począwszy od roku 1982 czaple gnieździły się w szuwarach pałki na stawie nr 21. W roku 1982 znaleziono dwa gniazda, 1983 - dwa gniazda i jedną platformę, a w 1984 - 10 gniazd. Wiosną obserwowano do 44 osobników (22 III 80). Jesienią występowały dwa szczyty liczebności (Ryc. 3). Pierwszy na przełomie lipca i sierpnia, prawdopodobnie związany był z dyspersją młodych ptaków. Szczególnie dobrze był on widoczny w latach 1982-83, kiedy to na skutek

długotrwałych upałów nastąpiło wypłycenie stawów. Drugi szczyt liczebności (do 150 ptaków) przypadał na październik. Być może przynajmniej częściowo, był on związany ze spuszczaniem stawów. Jednakże jego istnienie wykazano również na zbiornikach zaporowych k. Nysy i Turawy (T. Stawarczyk - inf. ustna). Zimą obserwowano do 34 czapli (1 I 83).

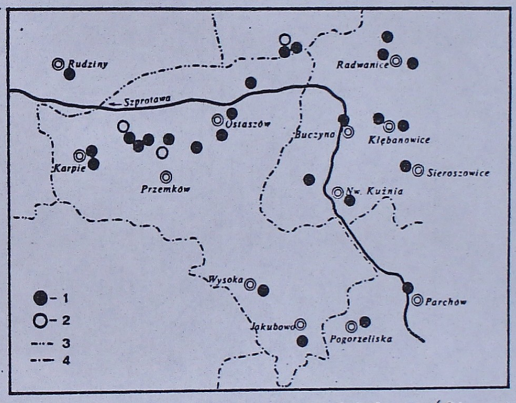
Ryc. 3. Dynamika liczebności czapli siwej (Ardea cinerea) w cyklu rocznym w latach 1979-1984
Pozostałe objaśnienia w Ryc. 2.

Number dynamics of the Grey Heron in 1979-1984
Explanations - as in Fig. 2.

Ardea purpurea - czapla purpurowa. Stwierdzona trzykrotnie: 19-22 VIII 82 - 1, 31 VIII 82 - 2, 2-16 VIII 83 - 1 imm.

Ciconia nigra - bocian czarny. W r. 1981 w lesie koło stawu nr 14 znaleziono nowo zbudowane gniazdo z 3 jajami, a drugie, nie zajęte, stwierdzono w rezerwacie " Buczyna Szprotawska". 2 V 81 widziano tam parę dorosłych ptaków. W sąsiedztwie stawów prawdopodobnie gnieździł się również w latach 1979-80 i 1984, kiedy to kilkakrotnie w sezonie lęgowym obserwowano 1-2 bociany. Wyjątkowo 27 V 79 widziano 7 osobników. Pierwsze wiosenne stwierdzenie pochodzi z 5 IV, a ostatnie jesienne z 18 VIII. Według Klopfera (1913) bocian czarny był lęgowy pod Przemkowem od 1894 roku. Także Drescher (1921, 1925) uważał go za gatunek lęgowy, a Pax (1925) pisał o jednej parze gniażdżącej się k. Szprotawy.

Ciconia ciconia - bocian biały. W 1984 r. w okolicach Przemkowa stwierdzono 18 zajętych gniazd (Ryc. 4). Zimą 1983/84 wycięto jedno drzewo z gniazdem na Łąkach Ostaszowskich. W r. 1981 dwie pary zbudowały gniazda na terenie rezerwatu, ale w następnych latach gniazda te nie były zajęte. Pierwsze bociany obserwowano w trzeciej dekadzie marca, a ostatnie w drugiej połowie sierpnia. Według Paxa (1925) w 1907 r. w całym powiecie szprotawskim było 25 gniazd, a w r. 1922 tylko 8.

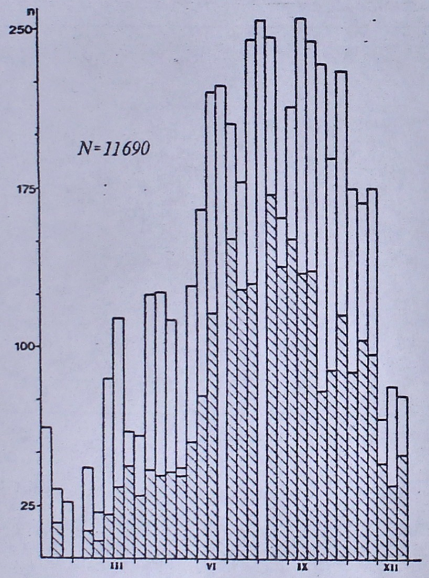

Ryc. 4. Rozmieszczenie gniazd bociana białego (Ciconia ciconia) w okolicach Przemkowa w roku 1984
1 - gniazda zajęte (HP), 2 - gniazda nie zajęte (HO), 3 - granice województwa, 4 - granice gminy

Distribution of White Stork nests in the study area in 1984
1 - occupied nests, 2 - unoccupied nests, 3-4 - border of administrative units

Cygnus olor - łabędź niemy. W latach 1978-80 oraz 1982-84 gnieździło się 12-14 par. Wyjątkowo w r. 1981 stwierdzono 27-31 par. W roku tym maksimum liczebności osiągnęło również stado nielęgowe - 200 ptaków. W latach 1978-80 liczba pierzących się osobników rosła od 60 w 1978 do 140 w r. 1980, a następnie ustabilizowała się. Maksymalnie obserwowano 254 łabędzie (15 IX 81, Ryc. 5). Stosunkowo licznie występowały również na przełomie października i listopada 1984, kiedy to 1 XI naliczono 230 ptaków. Przelot i odlot uwarunkowany był występowaniem pokrywy lodowej. Na ogół łabędzie pojawiały się w pierwszej de-

kadzie lutego, a opuszczały stawy w grudniu. Tylko w latach 1983-84 spotykano je także w styczniu. Według inf. p. J. Czajkowskiego łabędź niemy po raz pierwszy zagnieździł się na początku lat sześćdziesiątych. W latach 1961-65 gnieździła się jedna para. Natomiast wg inf. p. A. Szpera na początku lat siedemdziesiątych gniździło się 5-10 par łabędzi.

Ryc. 5. Dynamika liczebności łabędzia niemego (Cygnus olor) w cyklu rocznym w latach 1979-1984
Pozostałe objaśnienia w Ryc. 2.

Number dynamics of the Mute Swan in 1979-1984
Explanations - as in Fig. 2.

Cygnus cygnus - łabędź krzykliwy. Cztery obserwacje: 30 VIII, 6 IX 78, 22-24 VIII 79 - 1 ad, 13 XII 80 - 2 ad. W ostatnich latach w Dolinie Odry, stwierdzono gniazdowanie tego gatunku, a najbliższe stanowisko jest oddalone od rezerwatu o około 30 km (Bobrowicz et al. 1986).

Cygnus columbianus - łabędź czarnodzioby. 4 III 78 widziano dwa młode ptaki, a 23 X 82 - 6 ad.

Anser fabalis - gęś zbożowa. Corocznie obserwowana na przelotach zarówno wiosną (III - połowa IV), jak i jesienią (koniec IX - początek XII). Wyjątkowo widziana 10 II 81 - 10 ptaków. Wiosną obserwowano do 280 (28 III 80), a jesienią do 500 osobników (21 X 78).

Anser albifrons - gęś białoczelna. Pojedyncze osobniki i małe stadka (2-8 ptaków) obserwowano dwukrotnie wiosną i siedmiokrotnie jesienią.

Anser anser - gęgawa. W okresie badań gnieździło się do 14 par. W r. 1979 do lęgów przystąpiło tylko 6 par, co związane było ze spuszczeniem wody w stawie nr 20, stanowiącym główne miejsce lęgów tego gatunku (do 11 par). Oprócz wspomnianego stawu, gęgawy gnieździły się też na stawach nr 13, 17, 21, 23. Pierwsze ptaki obserwowano w połowie lutego (14 II 82 - 2), a ostatnie w końcu listopada (28 XI 81 - 5 osobników). Wiosną notowano do 160 (8 III 81), a jesienią do 85 ptaków. Według Paxa (1925) nielicznie i nieregularnie lęgowa. Tomiałojć (1972) podaje gnieżdżenie się 7-9 par.

Tadorna ferruginea - kazarka. Od 30 VIII do 11 IX 78 obserwowano jedną dorosłą samicę, a 21 VII 82 widziano 5 ptaków. (KF 0394, 1110).

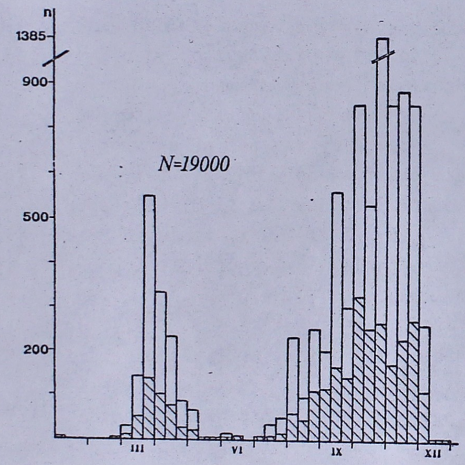
Tadorna tadorna - ohar. Trzy obserwacje: 14 VIII 81 - 1, 1 XI 82 - 1 ad, 10 III 84 - 1 ptak.

Anas penelope - świstun. Regularnie, ale nielicznie obserwowany od pierwszej dekady marca (8 III 81 - 1 ♂), oraz od pierwszych dni sierpnia do początku grudnia (1 XII 79 - 2). Maksymalną liczebność - 60 ptaków zanotowano 27 X 79.

Anas strepera - krakwa. Corocznie obserwowana w sezonie lęgowym, ale gniazd i samic z młodymi nie stwierdzono. Liczebność wahała się od 1 pary w 1983 do 5 par w r. 1982. W okresie wędrówek występowała nielicznie. Wiosną obserwowano do 21 (27 III 82), a jesienią do 150 osobników (10 X 81). Spotykana od 6 III do 28 XI. Drescher (1921) i Pax (1925) uważali ją za gatunek lęgowy na badanym terenie. Po wojnie lęgi pojedynczych par stwierdził K. Janowski (Tomiałojć 1972).

Anas crecca - cyraneczka. Brak bezpośrednich dowodów gniazdowania. Obecność dorosłych ptaków w sezonie lęgowym wskazywała na możliwość gnieżdżenia się 2-3 par w r. 1980 oraz 1 pary

w latach 1979, 1982 i 1984. Przelot jesienny był intensywniejszy od wiosennego (Ryc. 6). Wiosną obserwowano do 550 ptaków (29 III 80), a jesienią do 1400 (27 X 81). Ponadto 14 VIII 81 w ciągu godziny przeleciało nad stawami (na W) 2800 cyraneczek. Obserwowana od 23 II do 13 XII. Dwukrotnie zanotowano próbę zimowania: 29 XII 79 - 3 i 1 I 83 - 1 osobnik. Baedelt (1936) stwierdził lęgowość cyraneczki na terenie obecnych badań.

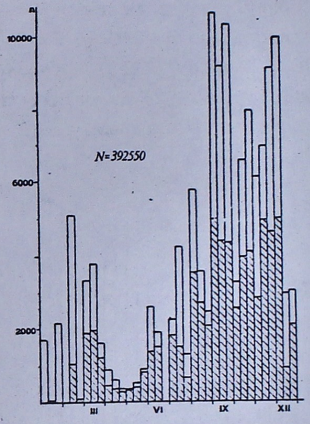

Ryc. 6. Dynamika liczebności cyraneczki (Anas crecca) w cyklu rocznym w latach 1979-1984
Pozostałe objaśnienia w Ryc. 2.

Number dynamics of the Teal in 1979-1984
Explanations - as in Fig. 2.

Anas platyrhynchos - krzyżówka. Na podstawie liczeń ptaków dorosłych, liczbę par w latach 1979, 1981 i 1983 określono na 130-150, a w 1980 i 1982 na 300-310. Udział procentowy samców w okresie od kwietnia do połowy maja wahał się od 53 do 61%. Na pobliskich łąkach krzyżówki gnieździły się w zagęszczeniu do 2.6 p/10 ha. Stawy były również miejscem pierzenia się kaczorów. Ich liczebność oceniono w latach 1982 i 1984 na 1300-1500, a w r. 1983 na 2000 ptaków. W okresie przelotów (Ryc. 7) obserwowana od pierwszych dni lutego do końca grudnia. Maksymalna liczebność wiosną - 5100 (10 II 81), jesienią - 10 600

ptaków (12 IX 79). W styczniu 1983 na wyjątkowo niezamarzniętych stawach zimowało 2200 osobników.

Ryc. 7. Dynamika liczebności krzyżówki (Anas platyrhynchos) w cyklu rocznym w latach 1979-1984
Pozostałe objaśnienia w Ryc. 2.

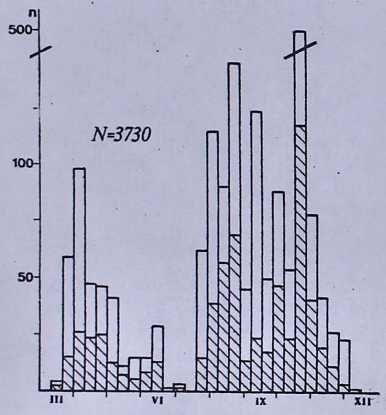
Number dynamics of the Mallard in 1979-1984
Explanations - as in Fig. 2.

Anas acuta - rożeniec. Nieliczny gatunek przelotny. Spotykany od 6 III do 1 V oraz od 17 VII do 22 XI. Wiosną pojawiał się nieco liczniej niż jesienią (maksimum - 34 ptaki, 29 III 80).

Anas querquedula - cyranka. Dla większości lat liczebność oceniono na ok. 3 pary. Tylko w r. 1981 - 5-7, a w 1983 - 1 para. W r. 1980 na Łąkach Ostaszowskich znaleziono dwa gniazda, a w 1983 na stawie nr 17 obserwowano samicę z 4 młodymi. Wiosną liczniejsza niż jesienią (maksimum - 120 ptaków, 9 IV 82). Tylko w roku 1981, kiedy w wyniku powodzi na łąkach za Kanałem Północnym powstały rozlewiska, cyranka pojawiła się liczniej (2 VIII 81). Stwierdzono wówczas 250 ptaków. Spotykana od połowy marca do połowy października. Wyjątkowo 4 ptaki widziano 21 XI 82. Według Dreschera (1921) cyranka była w rejonie Przemkowa licznym gatunkiem lęgowym.

Anas clypeata - płaskonos. W 1980 r. liczebność oceniono na 4 pary, a w r. 1982 na 7 par. W pozostałych latach prawdopodobnie gnieździły się pojedyncze pary. Jedynym dowodem lęgowości

jest gniazdo znalezione w kwietniu 1981 r. Przeloty wiosenne trwały od połowy marca do połowy maja, jesienne zaczynały się w końcu lipca, a kończyły się w pierwszej dekadzie grudnia (Ryc. 8). Wiosną obserwowano do 100 (5 IV 80), a jesienią do 500 ptaków (27 X 79). Klopfer (1913), Drescher (1921), Pax (1925), a także Tomiałojć (1972) określali ten gatunek jako licznie lęgowy na podmokłych terenach pod Przemkowem.

Ryc. 8. Dynamika liczebności płaskonosa (Anas clypeata) w cyklu rocznym w latach 1979-1984
Pozostałe objaśnienia w Ryc. 2.

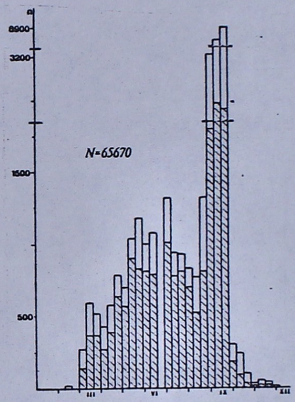
Number dynamics of the Shoveler in 1979-1984
Explanations - as in Fig. 2.

Netta rufina - hełmiatka. Obserwowana sześć razy: 28 III 78 - 2 pary, 27 X i 1 XII 79 - 1 ♀, 31 V 80, 20 III 81, 11-15 VIII 82 - 1 ♂.

Aythya ferina - głowienka. Liczenia ptaków w sezonie lęgowskazywały na gnieżdżenie 250-300 par. Ponadto kilkaset osobników pierzyło się na stawach. Przelot (Ryc. 9) wiosenny zaczynał się w pierwszych dniach marca, a jesienny kończył się w połowie grudnia. Wiosną stwierdzono do 1200 (22 V 81), a jesienią do 9000 osobników (23 IX 79).

Aythya nyroca - podgorzałka. Oceniono, że w r. 1979 gnieździło się 4-6 par, a w pozostałych latach 1-2 pary. Jedyne pewne stwierdzenie lęgu pochodzi z r. 1979, kiedy to w lipcu

obserwowano samicę z młodymi. Także w okresie wędrówek spotykana nielicznie (do kilkunastu ptaków). Spotykana od połowy marca do końca października.

Ryc. 9. Dynamika liczebności głowienki (Aythya ferina) w cyklu rocznym w latach 1979-1984
Pozostałe objaśnienia w Ryc. 2.

Number dynamics of the Pochard in 1979-1984
Explanations - as in Fig. 2.

Aythya fuligula - czernica. W latach 1979, 1981 i 1982 liczebność oceniono na 250-300 par, w r. 1980 i 1983 na 180-200, a w 1984 na 130-140 par. Co roku kilkaset ptaków pierzyło się na terenie rezerwatu. Zarówno wiosną, jak i jesienią występowała w podobnych ilościach (do 800 ptaków). Jedynie 14 IX 79 na całym kompleksie naliczono 2600 osobników. Wiosną maksymalną liczebność stwierdzono 15 V 83 - 850 ptaków.

Aythya marila - ogorzałka. Trzy obserwacje: 15 X 78 - 3, 21 X 78 - 19 i 23 IV 81 - 1 ptak.

Clangula hyemalis - lodówka. Pięciokrotnie obserwowano pojedyncze samice: 10 XII 79, 15 XI 80, 2, 5 i 29 IV 83.

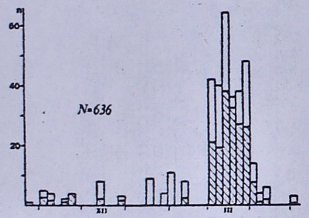
Melanitta fusca - uhla. 29 III 80 - 5, a 14 XI 83 - 1 ptak.

Bucephala clangula - gągoł. Możliwe, że w niektóre lata gnieździł się na terenie rezerwatu, na co wskazują dwie czerwcowe obserwacje samic: 18 VI 83 i 12 VI 84. Przelot wiosenny intensywniejszy od jesiennego, aczkolwiek również mało obfity (maksimum 24 ptaki - 20 III 81).

Mergus albellus - bielaczek. Cztery obserwacje 1-2 ptaków w marcu i jedna w styczniu.

Mergus serrator - szlachar. Cztery obserwacje: 18 XII 82 - 1 ♂, 17 IV 83 - 1 ♂ 3 ♀, 29 IV 83 - 2 ♂ i 7 IV 84 - 1 ♂.

Mergus merganser - nurogęś. Obserwowany podczas przelotów i zimą (od końca października do pierwszych dni maja). Wiosną występował częściej i liczniej. Szczyt liczebności przypadał na połowę marca (Ryc. 10). Maksymalnie obserwowano 64 osobniki (13 III 83).

Ryc. 10. Dynamika liczebności nurogęsia (Mergus merganser) w latach 1979-1984
Pozostałe objaśnienia jak w Ryc. 2.

Number dynamics of the Goosander in 1979-1984
Explanations - as in Fig. 2.

Pernis apivorus - trzmielojad. W r. 1984 jedna para prawdopodobnie gnieździła się na terenie rezerwatu. Ponadto jeden raz obserwowany wiosną: 25 V 79 - 1 osobnik. Jesienią (21 VII - 26 IX) stwierdzony 15 razy w liczbie od 1 do 5 ptaków. W. Walankiewicz w okresie 30 VII-14 IX 72 obserwował go sześciokrotnie (maksimum 16 ptaków - 6 VIII).

Milvus migrans - kania czarna. Najprawdopodobniej co roku gnieździła się jedna para. W r. 1980 znaleziono gniazdo koło stawu nr 11, a w r. 1984 koło stawu nr 16. Oba umieszczone były na dębach rosnących wzdłuż grobli. Najwcześniej kanię czarną zaobserwowano 10 III 79, a najpóźniej 23 IX 79.

Milvus milvus - kania rdzawa. Trzykrotnie obserwowana wiosną: 14 i 15 IV 81, 29 IV 83 i raz zimą 14 II 82.

Haliaeetus albicilla- bielik. W okresie badań gnieździła się jedna para. Znaleziono dwa gniazda, których dokładnej lokalizacji nie podajemy zgodnie z postanowieniami Komitetu Ochrony Orłów. Bieliki zajmowały te gniazda na przemian. W r. 1980 lęg

uległ zniszczeniu, w latach 1981 i 1982 para wyprowadziła po dwa młode, a w r. 1983 jednego. W 1984 r. oba gniazda nie były zajęte. Ponieważ jednak przez całą wiosnę obserwowano na stawach dorosłe ptaki, a od lipca również młode, można sądzić, że para ta posiada jeszcze co najmniej jedno, nie znane autorom gniazdo. Według Klopfera (1913) i Dreschera (1921) od roku 1900 w rejonie Przemkowa bieliki były regularnie i często obserwowane zimą. 23 IV 23 zastrzelono jednego osobnika k. Przemkowa (Drescher 1924). W końcu XIX wieku bielik przestał się gnieździć na całym Śląsku (Pax 1925) i powrócił dopiero po roku 1950 (Mrugasiewicz i Witkowski 1962). W latach 60-tych na terenie stawów obserwowano bieliki w sezonie lęgowym (Z. Bogucki), a W. Walankiewicz w okresie 27 VIII - 14 IX 72 czterokrotnie widział dorosłe ptaki.

Circus aeruginosus - błotniak stawowy. Liczba par lęgowych w poszczególnych latach wahała się od 11 (1982) do 16 (1980). Lęgi błotniaków stwierdzono na wszystkich dużych stawach i na stawie nr 5. Poza stawami znaleziono gniazdo w turzycowisku na obrzeżu "Przemkowskiego Bagna" (1980), a w r. 1983 stwierdzono trzy zajęte terytoria na łąkach za Kanałem Północnym. Obserwowany wiosną od 27 III, jesienią do 1 XI.

Circus cyaneus - błotniak zbożowy. Dziewięć obserwacji 1-2 ptaków w okresach: 28 III - 28 IV i 26 IX - 3 XII.

Circus sp. (cyaneus lub pygargus). Trzy obserwacje 1-2 osobników w upierzeniu samic: 28 X 79, 19 IX i 27 X 81.

Accipiter gentilis - gołębiarz. W badanym okresie prawdopodobnie gnieździły się dwie pary.

Accipiter nisus - krogulec. Prawdopodobnie jedna para gnieździła się w borach k. Ostaszowa.

Buteo buteo - myszołów zwyczajny. Na terenie rezerwatu gnieździło się do 4 par myszołowów. W okresie wędrówek spotykany w stadach do 22 osobników (27 XI 79).

Buteo lagopus - myszołów włochaty. Obserwowany 8 razy w okresie 2 XI - 23 IV.

Aquila pomarina - orlik krzykliwy. 12 i 17 IX 79 obserwowano jednego dorosłego ptaka.

Aquila chrysaetos - orzeł przedni. W latach 1978-84 nie obserwowany. Klopfer (1913) pisał, że ptak ten w ciągu ostatnich 15 lat corocznie pojawiał się zimą w rejonie Przemkowa.

Pandion haliaetus - rybołów. Obserwowany w okresie przelotów w liczbie od 1 do 6 osobników. Wiosną (27 III - 10 V) odnotowany 31 razy, jesienią (1 VII - 13 X) - 103 razy. Dwukrotnie pojedyncze ptaki obserwowano w końcu maja: 24 V 80 i 22 V 81. Drescher (1921) uważał rybołowa za dość częsty gatunek na tym terenie. Ponadto prawdopodobnie gnieździł się tu w latach 1963-66 (Tomiałojć 1972).

Falco tinnunculus - pustułka. W badanym okresie w okolicach Przemkowa gnieździło się 3-5 par. W roku 1983 znaleziono dwa, a w 1984 trzy gniazda na Łąkach Ostaszowskich (w tym jedno w zajętym gnieździe bociana białego). Pustułki obserwowane były w okresie 25 III - 26 IX.

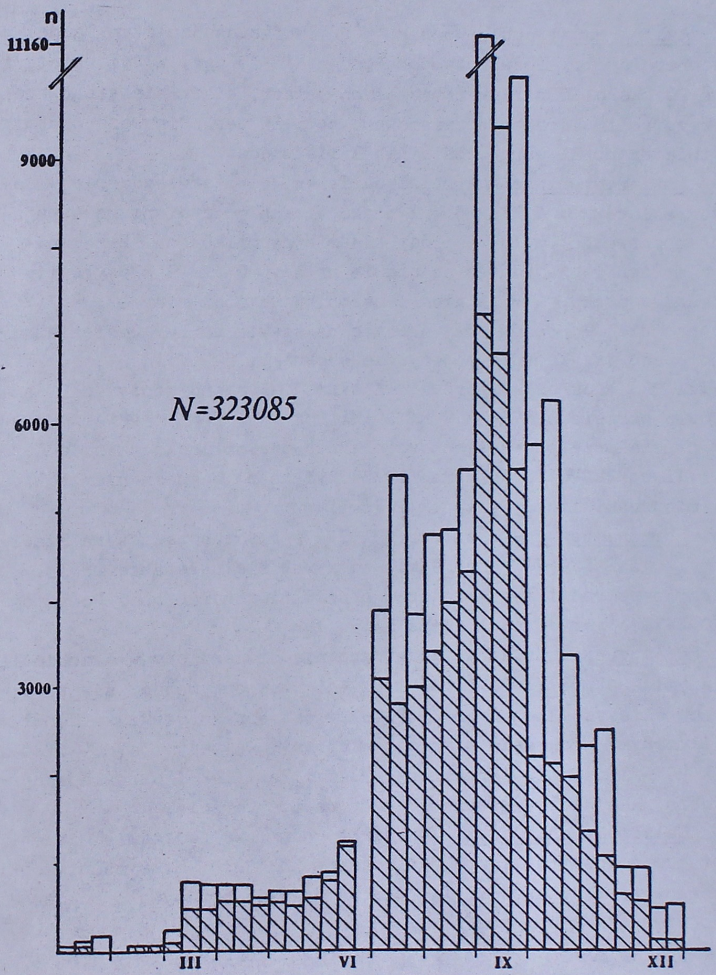
Falco subbuteo - kobuz. W latach 1978-84 pojedyncze osobniki obserwowano 18 razy w okresie 3 III - 13 X. Obsewacje dokonane w dniach: 8 i 24 VII 78, 17 V 80 i 21 VII 83 sugerują możliwość gniazdowania tego gatunku na terenie badań. Drescher (1921) podawał kobuza jako częsty gatunek lęgowy. W. Walankiewicz obserwował go trzykrotnie w sierpniu i wrześniu 1972 r.

Falco peregrinus - sokół wędrowny. 14 VII 80 obserwowano jednego ptaka. Drescher (1921) pisał o nim jako rzadkim gościu w okolicach Przemkowa.

Tetrao tetrix - cietrzew. W maju 1981 na wrzosowiskach słyszano toki około 6 kogutów oraz znaleziono jednego martwego samca. 31 V 82 słyszano tam toki 2, a 24 IV 83 1 samca. Według leśników gnieździło się tam kilkanaście par cietrzewi i tak w 1983 r. miało tokować 13 ♂♂, a w 1984 7-9 ♂♂. Ponadto 22 II 81 obserwowano jednego osobnika. Heinrich (1925) i Pax (1925) pisali o występowaniu cietrzewi na bagnach pod Przemkowem. Pax podawał dla powiatu Szprotawa zagęszczenie 22 osobniki na 100 km^2.

Tetrao urogallus - głuszec. W latach 1978-84 nie obserwowany. Według Paxa (1925) w okolicach Przemkowa występowało w r. 1900 - 17 kogutów i 37 kur, a w 1923 już tylko 4 koguty i 10 kur. Buła (1969) na podstawie ankiety z roku 1966 podaje dla okolic Piotrowic występowanie 2 kogutów i 4 kur (w całym powiecie Szprotawa stwierdzono wówczas 17 osobników).

Coturnix coturnix - przepiórka. 8 VII 78, 1-2 samce odzywały się na łąkach k. Jędrzychówka.

Ryc. 11. Dynamika liczebności łyski (Fulica atra) w cyklu rocznym w latach 1979-84
Pozostałe objaśnienia jak w Ryc. 2.

Number dynamics of the Coot in 1979-1984
Explanations - as in Fig. 2.

Rallus aquaticus - wodnik. W r. 1983 stosując stymulację magnetofonem, liczebność oceniono na 18-19 par, w tym na stawie nr 20 około 10 par. W pozostałych latach, kiedy nie stosowano stymulacji, liczebność szacowano na 6-10 par. Pierwsze osobniki stwierdzono 21 marca, ostatnie 1 listopada.

Porzana porzana - kropiatka. Tylko jedno stwierdzenie w sezonie lęgowym: 4 VII 83 - 1 ptak. Wiosną poczyniono następujące obserwacje: 6 IV 79 głosy siedmiu osobników na "Przemkowskim Bagnie" i jednego na stawie nr 17; 20 IV 79 głosy ośmiu i jednego ptaka, 4 V 79 głos 1 osobnika na stawie nr 17, a 2 V 80 conajmniej 7 ptaków odzywało się na stawie nr 14. Jesienią odnotowano trzykrotnie pojedyncze osobniki: 8-9 VIII 81, 10 i 22 VIII 82. W okresie wędrówki wiosennej słyszano głosy do 9 samców w okresie 6 IV - 4 V na stawie nr 17 i przyległych łąkach. W czasie przelotu jesiennego obserwowana czterokrotnie od 4 VII do 22 VIII. Wg Paxa (1925) był to na bagnach nierzadki, a miejscami liczny gatunek lęgowy.

Porzana parva - zielonka. 21 IV 79 słyszano samca na stawie nr 17, a 2 i 9 VI jeden samiec odzywał się na stawie nr 15. Przy penetracji tego miejsca gniazda nie znaleziono. Ponadto 20 X 79 obserwowano 1 osobnika.

Crex crex - derkacz. Czterokrotnie stwierdzony w sezonie lęgowym: 22 V, 8 VI 80 i 25 VI 81 - 1 ptak odzywający się na Łąkach Ostaszowskich oraz 21 VI 82 głos jednego ptaka za Kanałem Północnym. W okresie migracji widziany dwa razy: 3 V 84 i 25 IX 80 - 1 osobnik. Drescher (1924) i Pax (1925) określają derkacza jako liczny gatunek lęgowy na tym terenie.

Gallinula chloropus - kokoszka wodna. Na podstawie liczeń ptaków dorosłych liczbę par oceniono na 8-10. Maksymalnie obserwowano 21 ptaków (6 IX 79). Na stawach przebywała od marca do pierwszych dni grudnia.

Fulica atra - łyska. Liczebność wahała się między 250 (1983) a 450 par (1980). Poza stawami łyski nielicznie gnieździły się na łąkach, na zalanych dołach po wypalonym torfie. Wiosną maksymalnie obserwowano do 800 ptaków (16 III 80). Jesienią zdecydowanie liczniejsza, szczyt liczebności przypadał na drugą i trzecią dekadę września (Ryc. 11). Obserwowano wówczas do 11 600 ptaków (10 IX 80). Stwierdzana przez cały rok z wyjątkiem okresów całkowitego zamarznięcia stawów.

Grus grus - żuraw. 2-3 pary gnieździły się na obszarze łąk za Kanałem Północnym. W r. 1984 kilkakrotnie stwierdzono zaniepokojoną parę w lesie przy stawie nr 14. Ponadto prawdopodobnie jedna para gnieździła się na wrzosowiskach, gdzie w latach 1982-83 kilkakrotnie widziano i słyszano ten gatunek. Wiosną maksymalnie widziano 21 ptaków (21 III 81), jesienią do 60 osobników. Spotykany między 11 marca a 12 grudnia. Klopfer (1913) pisał, że od około 1880 r. koło Przemkowa gnieździło się 3-6 par. Okolice Przemkowa wg Paxa (1925) były jednym z głównych miejsc występowania żurawia na Śląsku.

Haematopus ostralegus - ostrygojad. 4 VIII 84 nad stawami przelatywały dwa osobniki.

Recurvirostra avosetta - szablodziób. 24 IV 81 dwa osobniki żerowały na dnie spuszczonego stawu (KF 0911).

Burhinus oedicnemus - kulon. W latach 1978-84 nie spotykany. Klopfer (1913) obserwował go w porze lęgowej na wyżej położonych piaszczystych terenach wokół Przemkowa, a wg Paxa (1925) ptak ten gnieździł się na Przemkowskich Bagnach.

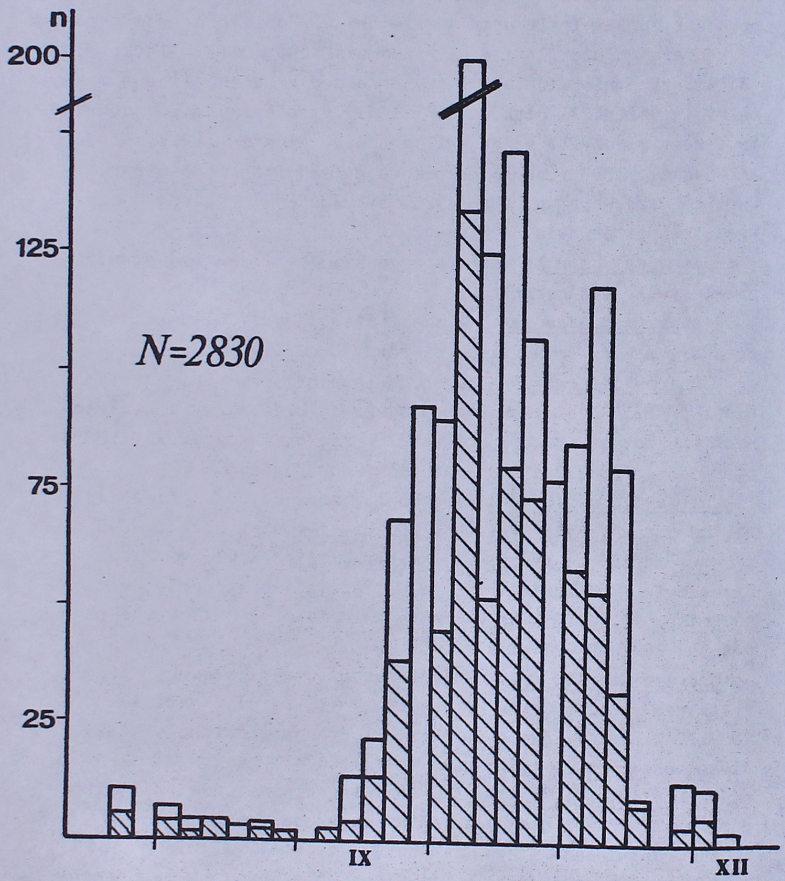
Charadrius dubius - sieweczka rzeczna. Co roku gnieździła się na spuszczonych stawach w liczbie 1-4 par. Ponadto 2-3 pary stwierdzono na terenie żwirowni k. Osiedla Głogowskiego w Przemkowie. W okresie wędrówek występowała nielicznie, do 16 osobników (13 X 79). Najwcześniej widziano ją 5 IV 83, a najpóźniej 20 X 79 - 3 ptaki.

Charadrius hiaticula - sieweczka obrożna. Notowana niemal wyłącznie podczas jesiennej wędrówki (16 razy) w okresie od 24 VIII-9 X. Największe stadko - 11 ptaków widziano 9 X 82. Wiosną obserwowana tylko raz: 24 III 84 - 1 ptak.

Pluvialis apricaria - siewka złota. Wiosną widziana tylko raz: 29 IV 78 - 1 ptak. Jesienią spotykana często od 5 IX - 12 XII. Największe stado liczące 273 osobniki widziano 10 XI 79.

Squatarola squatarola - siewnica. Obserwowana tylko jesienią (17 IX - 24 XI) w liczbie do 20 ptaków (5 X 80). Według Tomiałojcia (1972) K. Jankowski 18 X 66 obserwował stado około 55 ptaków.

Vanellus vanellus - czajka. Gnieździła się na okolicznych polach i łąkach. W 1980 r. zagęszczenie czajki na Łąkach Ostaszowskich wynosiło 3.3 p/10 ha. W roku 1981 liczba

Ryc. 12. Dynamika liczebności biegusa zmiennego (Calidris alpina) jesienią w latach 1978-84
Pozostałe objaśnienia jak w Ryc. 2.

Number dynamics of the Dunlin in autumn 1978-1984
Explanations - as in Fig. 2.

ptaków gnieżdżących się na łąkach spadła, a na kontrolowanej powierzchni nie gnieździła się ani jedna para. Co roku czajki przystępowały do lęgów na spuszczonych stawach i np. w r. 1979 na stawie nr 22 znaleziono 16 gniazd. Pierwsze przylatujące ptaki obserwowano 10 II, a ostatnie odlatujące 8 XII. Maksymalną ilość zanotowano wiosną - 300 (20 III 81), jesienią - 1600 osobników (8 X 78).

Calidris canutus - biegus rdzawy. 29 IV 78 i 14 IV 79 obserwowano po dwa osobniki, a 24-25 IX 79 i 16-27 VII 83 - 1 ptaka.

Calidris alba - piaskowiec. Trzy obserwacje: 20 IX 79 - 2, 23 IX 79 - 1 i 17 X 81 - 2 ptaki.

Calidris minuta - biegus malutki. Dwukrotnie obserwowany wiosną: 2 VI 79 - 8 i 16 V 81 - 2 ptaki. Jesienią spotykany w okresie 17 VII-1 XI (248 ptaków w 45 spotkaniach). Największe stado liczyło 36 osobników (6 X 81).

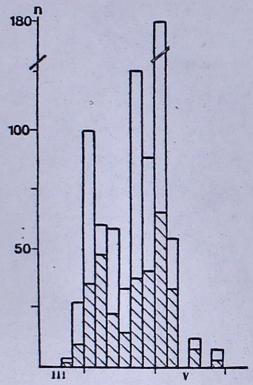
Calidris temminckii - biegus mały. 19 VIII 82 widziano 1 ptaka.

Calidris ferruginea - biegus krzywodzioby. W sierpniu 1982 obserwowany 9 razy w liczbie 1-5 osobników, a w r. 1983 widziany dwukrotnie w lipcu: 26 VII - 3 i 27 VII - 5 ptaków. Drescher (1921) pisał o bardzo rzadkich obserwacjach tego biegusa pod Przemkowem.

Calidris alpina - biegus zmienny. Wiosną obserwowany 14 razy w okresie 20 III-17 V 81. Najliczniejszy 17 V 80 - 19 ptaków. Jesienią (26 VII-8 XII 79) zdecydowanie liczniejszy niż wiosną. Szczyt liczebności przypadał na pierwszą i drugą dekadę października (Ryc. 12). W latach 1978 i 1983 obserwowano w tym okresie stada liczące do 200 ptaków. Drescher (1921) spotykał ten gatunek bardzo rzadko.

Philomachus pugnax - batalion. Dawniej lęgowy. Obecnie mimo poszukiwań nie stwierdzono gniażdżenia się tego gatunku. Przelot wiosenny (24 III-30 V) intensywny, maksymalnie obserwowano 225 ptaków (24 IV 81 - 125 na stawach i 100 na Łąkach Ostaszowskich). Szczyt liczebności przypadał na przełom kwietnia i maja (Ryc. 13). Na Łąkach Ostaszowskich znajdowało się tokowisko liczące do 100 osobników (w 1981). Jesienią (19 VI-24 XI) występował w zdecydowanie mniejszych ilościach. Największe stado

liczyło 42 ptaki (8 X 78). O gniazdowaniu bataliona pod Przemkowem pisał Tobias (1879) i Kollibay (1906). Wg Klopfera (1913) był to ptak lęgowy tego obszaru. Znano wówczas trzy tokowiska. Wg Paxa (1925) ptak ten był tu regularnie lęgowy i miał nawet wzrastać liczebnie.

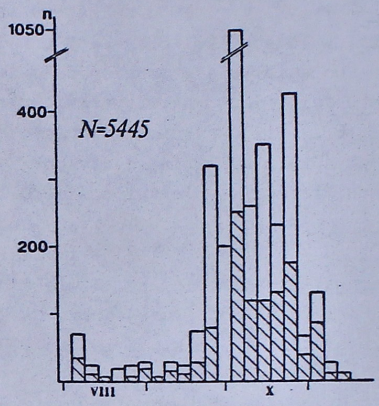
Ryc. 13. Dynamika liczebności bataliona (Philomachus pugnax) wiosną w latach 1978-1984.
Pozostałe objaśnienia jak w Ryc. 2.

Number dynamics of the Ruff in spring 1978-1984.
Explanations - as in Fig. 2.

Lymnocryptes minimus - bekasik. 10 IV 81 dwa ptaki na Łąkach Ostaszowskich.

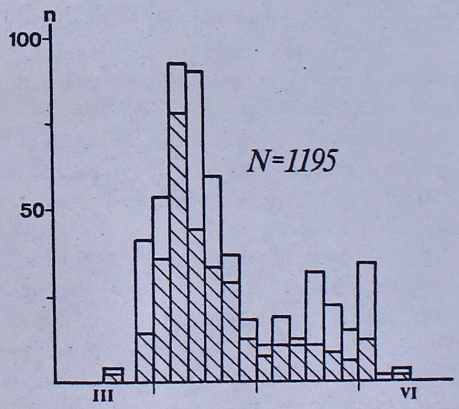
Gallinago gallinago - kszyk. Gnieździł się na otaczających rezerwat łąkach w liczbie 10-15 par (Tabela 2 i 3). Przelot wiosenny od 4 III do 28 IV, jesienny 28 VI do 14 XI. Szczyt liczebności przypadał na pierwszą dekadę października (Ryc. 14). 3 X 81 widziano 1050, a 6 X 81 - 830 ptaków. Wg Paxa (1925) gnieździł się na Przemkowskich Bagnach, ale Heinrich (1925) podawał, że był stosunkowo rzadki.

Scolopax rusticola - słonka. Tylko trzy obserwacje: 18 IV 79 - 1 ptak i 19 V 79 głosy tokowe w łęgu na "Przemkowskim Bagnie" oraz głos jednego ptaka w borach k. rezerwatu "Buczyna Szprotawska" (31 V 82). Tak mała liczba obserwacji jest prawdopodobnie wynikiem niedostatecznego zbadania odpowiednich dla słonki środowisk.

Ryc. 14. Dynamika liczebności rycyka (Limosa limosa) wiosną w latach 1978-84
Pozostałe objaśnienia jak w Ryc. 2.

Number dynamics of the Black-tailed Godwit in spring 1978-1984.
Explanations - as in Fig. 2.

Ryc 15. Dynamika liczebności kszyka (Gallinago gallinago) jesienią w latach 1978-84
Pozostałe objaśnienia jak w Ryc. 2.

Number dynamics of the Snipe in autumn 1978-1984.
Explanations - as in Fig. 2.

Limosa limosa - rycyk. W r. 1980 na łąkach wokół stawów stwierdzono 12-13, w latach 1981-82 - 7-8, a w latach 1983-84 - 19-21 par. Wiosną pojawiał się w drugiej połowie marca (Ryc.1). W szczycie liczebności (pierwsza połowa kwietnia) na stawach przebywało do 92 (6 IV 81) rycyków. Jesienią występował nielicznie (do 29 ptaków). Najpóźniej spotykany 7 IX. Wg Paxa (1925) w okolicach Przemkowa gnieździło się 10-11 par rycyków.

Limosa lapponica - szlamik rdzawy. Cztery obserwacje w roku 1982: 18 VIII - 1, 3 X - 2, 9 X i 1 XI - 1 ptak.

Numenius phaeopus - kulik mniejszy. Stwierdzony trzykrotnie: 11 VIII 81 - 1, 21 i 26 VII 83 głos jednego ptaka.

Numenius arquata - kulik wielki. W latach 1980-84 na Łąkach Ostaszowskich gnieździły się 4 pary. W r. 1980 i 1981 znaleziono po jednym gnieździe. Podczas wędrówek spotykany nielicznie (do kilkunastu ptaków) w okresie 8 III-30 XI. Kollibay (1906), Drescher (1921) i Heinrich (1925) piszą o obserwacjach tego gatunku na bagnach, a wg Paxa (1925) był to liczny ptak lęgowy. W. Walankiewicz znalazł w r. 1972 jedno gniazdo na terenie Łąk Ostaszowskich.

Tringa erythropus - brodziec śniady. Każdego roku, lecz w niewielkich ilościach występował podczas wiosennej i jesiennej wędrówki. Najczęściej obserwowano stadka liczące do 15 ptaków, a tylko 30 IV 80 widziano 50 ptaków. Spotykany od pierwszej dekady kwietnia do drugiej dekady maja (25 spotkań - 161 ptaków) oraz od trzeciej dekady czerwca do pierwszej dekady listopada (58 spotkań - 185 ptaków). Wyjątkowo 2 brodźce śniade widziano 1 XII 79.

Tringa totanus - brodziec krwawodzioby. Gnieździł się na łąkach otaczających stawy. W r. 1980 liczbę par oceniono na 10 (znaleziono 5 gniazd), w r. 1981 - 3-5 par (2 gniazda), a w latach 1983-84 - 4 pary. W r. 1982 prawdopodobnie nie gniaździł się. W latach 1978-79 przelot wiosenny był bardzo obfity. 29 IV 78 obserwowano 119, 30 IV 78 - 86, 8 V 78 - 74 i 7 IV 79 - 50 ptaków. W pozostałych latach występował w znacznie mniejszych ilościach (maksimum 27 osobników). Jesienią najczęściej widywano do kilku ptaków, tylko 2 VII 78 widziano 15 tych brodźców, a 5 IX 80 - 19. Spotykany w okresie 4 III 78 - 8 X. Wg Paxa (1925) gatunek ten gniazdował na podmokłych łąkach k. Przemkowa.

Tringa stagnatilis - brodziec pławny. 19-21 i 28-30 VIII 82 na stawach 1 ad. w szacie spoczynkowej (KF 1119).

Tringa nebularia - kwokacz. Wiosną obserwowany w okresie 11 IV 78 - 26 V (25 spotkań - 190 osobników), jesienią od 30 VI do 27 X (49 spotkań - 160 osobników). Maksymalnie zanotowano 26 ptaków (1 V 80) oraz 23 (9 VII 83).

Tringa ochropus - brodziec samotny. Trzykrotnie obserwowany w okresie lęgowym: 1 i 9 V 80 - 1 oraz 17 VI 84 - 2 osobniki. Jednakże zachowanie tych ptaków nie wskazywało na gnieżdżenie się. Podczas wiosennej (24 III-22 IV; 16 spotkań) i jesiennej (7 VII-7 XII; 32 spotkania) wędrówki obserwowany w liczbie od 1 do 8 ptaków. Ponadto zimą (I i II) 1980, 1982,1983 i 1984 sześciokrotnie stwierdzono po 1-2 ptaki.

Tringa glareola - łęczak. Wiosną (20IV-30 V) zanotowano łącznie 156 ptaków w 26 spotkaniach. Jesienią (19 VI-20 X) obserwowany był częściej i liczniej (78 spotkań - 684 ptaki). Maksymalną liczebność zanotowano 2 VII 83 - 83 osobniki.

Actitis hypoleucos - brodziec piskliwy. Corocznie kilkanaście obserwacji w okresie wiosennej (25 IV-22 V) i jesiennej (2 VII-7 X) wędrówki. Wyjątkowo widziano 1 osobnika 1 XII 79. Maksymalnie na całym kompleksie notowano do 10 ptaków. Drescher (1921) i Heinrich (1925) piszą o obserwacjach tego gatunku w okolicach Przemkowa, a wg Paxa (1925) brodziec ten gnieździł się wzdłuż rzeki Szprotawy.

Arenaria interpres - kamusznik. 22 V 81 - 1 ptak w szacie godowej.

Phalaropus lobatus - płatkonóg szydłodzioby. 18 i 28-29 VIII 82 obserwowano jednego ptaka.

Larus melanocephalus - mewa czarnogłowa. 19 IX 79 obserwowano jednego osobnika w szacie młodocianej (KF 0520).

Larus minutus - mewa mała. Wiosną odnotowana sześciokrotnie (V - 5, VI - 1), a jesienią 26 razy (VII - 6, VIII - 15, IX - 4 i X - 1). Maksymalnie stwierdzono 14 osobników (24 VIII 79). Pierwsze ptaki obserwowano 2 V, a ostatnie 3 X.

Larus ridibundus - śmieszka. W r. 1979 skontrolowano większą część kolonii na stawach nr 19 i 20. Naliczono wówczas 1770 gniazd, a całkowitą liczebność oceniono na 2100 par. Ponowne liczenie gniazd przeprowadzono w r. 1982 i stwierdzono

gnieżdżenie się 2700 par (staw nr 17 - 100, 19 - 900, 20 - 1700 par). W r. 1983 łączną wielkość kolonii oszacowano na 1800 par. Spadek liczebności prawdopodobnie był następstwem łagodnej zimy. Zeszłoroczna roślinność na wyspach, na których gnieździły się mewy nie uległa dostatecznemu zniszczeniu (tzn. była zbyt wysoka), w związku z czym miejsca te nie nadawały się do założenia gniazd. Kolonia obejmowała stawy nr 17, 19 i 20. W niektórych latach pojedyncze pary śmieszek gnieździły się na stawach nr 13, 15 i 21. Na terenie rezerwatu mewy pojawiały się w marcu, a w lipcu zaznaczał się spadek liczebności. W październiku, w związku ze spuszczaniem stawów, liczebność rosła, dochodząc w tym okresie do 3500 ptaków. W r. 1913 na stawach gnieździło się do 200 par (Klopfer 1913), a w 1927 - 100 par (Stadie 1929).

Larus canus - mewa pospolita. Wiosną (III-V) spotkana 8 razy, a jesienią (X-XII) 13 razy. Większość obserwacji dotyczyła 1-4 ptaków; maksimum 12 osobników. Obserwacja zimowa: 28 I 83 - 1 ptak.

Larus argentatus - mewa srebrzysta. Wiosną obserwowana dwa razy: 20 IV 79 - 2 ad, 6 i 7 VI 84 - 1 i 2 ad. Poza tym sześć obserwacji 1-2 młodych (w pierwszym roku życia) ptaków w lipcu, sierpniu i listopadzie.

Larus sp. (L. fuscus lub L. marinus) - mewa żółtonoga lub mewa siodłata. 10 VII 81 widziano 1 dorosłą mewę. Niesprzyjające warunki obserwacji nie pozwoliły określić przynależności gatunkowej.

Sterna caspia - rybitwa wielkodzioba. Sześć obserwacji: 12 IX 79 - 4 ad i 2 imm, 13 IX 79 - 2 ad, 20 i 23 VIII 82 - 2 ad, 25 VII 83 - 1, 17 VIII 83 - 2 ad. Poza tym w r. 1972: 29 VIII - 2, 30 VIII - 3, 3 IX - 6 i 5 IX - 1 ptak (W. Walankiewicz).

Sterna hirundo - rybitwa zwyczajna. Tylko w r. 1979 jedna para zagnieździła się na stawie nr 22 (znaleziono gniazdo). Podczas wiosennej wędrówki spotykana w liczbie do 7 ptaków. Jesienią liczniejsza, maksymalnie 44 ptaki (19 VIII 82). Obserwowana od 24 IV-11 IX.

Sterna albifrons - rybitwa białoczelna. 25 VII 83 - 1 ptak.

Chlidonias hybridus - rybitwa białowąsa. 20 V 84 - 2 ptaki w szacie godowej (KF 1489).

Chlidonias niger - rybitwa czarna. Sześć razy obserwowana w sezonie lęgowym (1-6 ptaków). Nie stwierdzono jednak gniazdowania. W okresie wiosennej wędrówki podczas 22 obserwacji zanotowano łącznie 240 osobników, jesienią odpowiednio 67 i 339. Maksymalnie wiosną (28 IV 78) - 34 ptaki, jesienią (6 IX 78) - 23. Większą liczebność stwierdził W. Walankiewicz: 27 VII 72 - 80 ptaków. Obserwowana od 23 IV do 27 IX.

Chlidonias leucopterus - rybitwa białoskrzydła. 28 IV 79 - 1 ad, a 28 VIII 82 - 2 ptaki w szacie spoczynkowej. Ponadto 27 VII i 10 IX 72 - 1 osobnik (W. Walankiewicz).

Columba oenas - siniak. Gnieździł się w rezerwacie "Buczyna Szprotawska" w ilości do 10 par (np. 15 V 83 tokowało tam 9 samców). Ponadto jednego gruchającego samca spotkano 7 V 83 w alei dębowej na Łąkach Ostaszowskich, a 7 i 27 V 83 dwa żerujące osobniki widziano na polach za stawem nr 23. W okresie jesiennych przelotów obserwowany trzy razy, w tym 9 X 82 widziano stado ok. 120 ptaków.

Nyctea scandiaca - sowa śnieżna. W latach 1978-84 nie stwierdzona. Wg Kollibaya (1906) w latach inwazji tego gatunku (1895-96) była obserwowana przez Klopfera pod Przemkowem.

Strix aluco - puszczyk. W lasach na terenie rezerwatu co roku gnieździło się około 5 par.

Asio flammeus - sowa błotna. 8 V, 1 i 5 VII 78 - 1 ptak na Przemkowskim Bagnie. Ponadto 12 V 85 - 1 ptak na łące koło stawu nr 22. W latach 1932-33 wystąpiła na Śląsku inwazja jesienno-zimowa, po której stwierdzono gniazdowanie tych sów pod Przemkowem (Schlott 1933).

Alcedo atthis - zimorodek. Gniażdżenie stwierdzono tylko w r. 1984 (znaleziono zajętą norę w ujściu kanału melioracyjnego do rzeki Szprotawy). Poza tym w latach 1978, 1979 i 1983 kilkakrotnie widziany w sezonie lęgowym. Regularnie obserwowany jesienią (co roku kilka-kilkanaście obserwacji 1-6 osobników). Ogólnie spotykany w okresie 14 II - 21 XII.

Coracias garrulus - kraska. W latach 1978-84 nie obserwowana. Wg Klopfera (1913) i Paxa (1925) kraska była stałym i licznym ptakiem lęgowym w Przemkowie, Wilkocinie i Szklarach.

Upupa epops - dudek. Jedna para gnieździła się w okolicach stawów, a druga w borach (co potwierdzają obserwacje leśników).

Galerida cristata - dzierlatka. W badanym okresie na terenie Przemkowa gnieździło się do 4 par.

Lullula arborea - lerka. Lęgowa. Obserwacja zimowa: 12 XII 82 - 1 ptak koło Osiedla Głogowskiego.

Eremophila alpestris - górniczek. 27 II 83 stado 30 ptaków na polach koło Krępy.

Riparia riparia - brzegówka. W latach 1978-80 duża kolonia istniała na terenie żwirowni koło Osiedla Głogowskiego w Przemkowie. W r. 1978 stwierdzono tam ok. 700 nor. Pod koniec 1980 roku większość starych dołów zasypano, a eksploatację rozpoczęto w innym miejscu. Od 1981 r. brzegówki zaczęły się gnieździć w nowych dołach i tak w 1982 stwierdzono 32 norki w starej żwirowni i 104 w nowej. Wg Paxa (1925) była rzadka w całym powiecie Szprotawa.

Anthus campestris - świergotek polny. W r. 1980 jedna gnieździła się k. Osiedla Głogowskiego, gdzie w lipcu widziano rodzinę z młodymi. W maju 1981 jednego śpiewającego samca obserwowano na wrzosowiskach.

Luscinia luscinia - słowik szary. 20 V 83 słyszano jednego samca k. wsi Łężce. Wg Paxa (1925) w latach 1860-70 i 1885 regularnie notowany na bagnach pod Przemkowem.

Luscinia svecica - podróżniczek. Trzy obserwacje pojedynczych ptaków na terenie rezerwatu: 12 V 79 - ♂, 19 VIII 82 - ♀ i 25 VII 83 - ♂.

Saxicola torquata - kląskawka. 4 VII 83 - 1 ♂.

Turdus pilaris - kwiczoł. Na terenie rezerwatu gnieździło się 8-10 par. Dalsze 7-10 par gniazdowało wzdłuż alei dębowej na Łąkach Ostaszowskich. W okresie przelotów wiosennych spotykany w stadach po kilkadziesiąt ptaków. Znacznie liczniejszy w czasie wędrówki jesiennej, np. 22 XI 80 na Łąkach Ostaszowskich zanotowano stado liczące około 1500 ptaków. Tomiałojć (1972) pisze o pojedynczych parach gnieżdżących się pod Szprotawą.

Locustella naevia - świerszczak. Na łąkach przylegających do stawów notowano do 10-11 śpiewających samców. W r. 1979 na powierzchni "Przemkowskie Bagno" zagęszczenie tego gatunku wy-

nosiło 1.9 p/10 ha, a w r. 1980 na Łąkach Ostaszowskich 0.7-1.0 p/10 ha (Tabela 2 i 3).

Locustella luscinioides - brzęczka. Co roku na terenie rezerwatu gnieździło się ok. 10 par (ocena na podstawie śpiewających samców). Na uwagę zasługuje późna obserwacja podlota - 9 IX 80. Najwcześniejsza obserwacja pochodzi z 14 IV.

Acrocephalus schoenobaenus - rokitniczka. Na podstawie śpiewających samców oceniono, że na stawach gnieździło się 15-20 par. W r. 1979 na powierzchni "Przemkowskie Bagno" była drugim pod względem liczebności gatunkiem, osiągając zagęszczenie 4.2 p/10 ha (Tabela 2 i 3).

Acrocephalus arundinaceus - trzciniak. Liczebność oszacowano na podstawie śpiewających samców na 60-100 par. Najwcześniejsza obserwacja wiosenna - 28 IV, najpóźniejsza - 30 VIII.

Panurus biarmicus - wąsatka. Z całą pewnością gnieździła się w r. 1984. Na podstawie spotkań stadek rodzinnych i podlotów karmionych przez ptaki dorosłe, oceniono liczebność na 3-4 pary. Ponadto obserwacje ptaków dorosłych w kwietniu oraz w miesiącach letnich (VII-IX) sugerują możliwość gniazdowania pojedynczych par w latach 1978, 1980, 1982 i 1983. Brak obserwacji z lat 1979 i 1981 był prawdopodobnie konsekwencją ostrych zim, które zwykle są czynnikiem drastycznie zmniejszającym liczebność populacji tego gatunku. Silny spadek liczebności w r. 1979 zanotowano również w wielu miejscach w Wielkopolsce (Jesionowski i in. 1982).

Remiz pendulinus - remiz. Co roku na terenie rezerwatu gnieździło się do 9 par (ocena na podstawie liczby znalezionych gniazd). Pierwsze ptaki obserwowano 4 III, a ostatnie jesienią - 26 IX. We wrześniu spotykano stadka do 20 osobników.

Lanius senator - rudogłówka. 7 V 83 - 1 dorosły ptak.

Lanius excubitor - srokosz. 3-4 pary gnieździły się w rejonie kompleksu stawów. Spotykany przez cały rok.

Corvus frugilegus - gawron. Na badanym terenie nie gnieździł się. Najbliższa znana kolonia tego gatunku znajdowała się w Szprotawie (15 gniazd). W okresie wędrówek występował stosunkowo rzadko (zaledwie kilkanaście obserwacji). Maksymalnie zanotowano 200 ptaków.

Corvus corone cornix - wrona siwa. Co roku na terenie rezerwatu gnieździło się 5-10 par. W niektórych latach na stawach przebywało stado nielęgowe liczące do 40 osobników. Od października do końca lutego występowała w stadach liczących często ponad 100 ptaków (np. 16 II 80 - 135).

8 V 83 koło stawu nr 11 obserwowano osobnika wykazującego cechy podgatunku C. c. corone. Podczas 20 min. obserwacji ptak ten trzykrotnie wlatywał do pobliskiego zadrzewienia, w którym następnie znaleziono gniazdo z 4 młodymi. W trakcie kontroli gniazda nadleciał obserwowany wcześniej osobnik, po czym oddalił się wspólnie ze spłoszonym z gniazda przedstawicielem podgatunku C. c. cornix. Komisja Faunistyczna uznała lęg mieszany za prawdopodobny (KF 1114). Ponadto ptaki o cechach podgatunku C. corone corone obserwowano w dniach: 20 X 79 - 1, 10 X 81 - 2 i 6 III 82 - 2 osobniki.

Corvus corax - kruk. Co roku jedna para gnieździła się w rezerwacie "Buczyna Szprotawska", gdzie w maju 1980 znaleziono gniazdo z pisklętami na wylocie, a 25 IV 82 obserwowano parę z trzema młodymi. Ponadto jedna para gniazdowała na południowy wschód od Przemkowa oraz 1 para prawdopodobnie w borach koło wsi Ostaszów. Wg Klopfera (1913) do końca 1880 r. był to stały, choć nieliczny gatunek lęgowy. Od 1881 r. jednak, już go nie obserwowano. Wg Dobrowolskiego i in. (1962) nie stwierdzono gnieżdżenia się tego gatunku w powiecie Szprotawa.

Carduelis spinus - czyż. Prawdopodobnie nielicznie gnieździ się w borach na południowy zachód od Przemkowa. Sugerują to obserwacje par na przełomie kwietnia i maja w latach 1983-84, w odpowiednich biotopach. Przelotne i zimujące osobniki obserwowano regularnie w okresie 10 X - 22 III w stadach liczących do 300 ptaków.

Carduelis flavirostris - rzepołuch. 10 II 81 obserwowano stadko 12 ptaków.

Carpodacus erythrinus - dziwonia. Co roku w rezerwacie gnieździło się 4-6 par. Gatunek ten obserwowano w okresie 15 V - 25 VII.

Pyrrhula pyrrhula - gil. Prawdopodobnie gnieździ się nielicznie w "Buczynie Szprotawskiej" i okolicznych borach, gdzie 2 V 81 słyszano śpiewającego samca, a 29 IV i 5 V 84 obserwowano pary gili.

Plectrophenax nivalis - śnieguła. Trzy obserwacje: 18 XII 82 - 3, 12 X 82 - 1 i 28 I 83 - 1 ptak.

Poza tym stwierdzono występowanie następujących gatunków: Perdix perdix, Phasianus colchicus, Columba palumbus, Streptopelia decaocto, S. turtur, Cuculus canorus, Asio otus, Caprimulgus europaeus , Apus apus, Jynx torquilla, Picus viridis, Dryocopus martius, Dendrocopos major, D. medius, D. minor, Hirundo rustica, Delichon urbica, Alauda arvensis, Anthus trivialis, A. pratensis, Motacilla flava, M. alba, Lanius collurio, Oriolus oriolus, Sturnus vulgaris, Garrulus glandarius, Pica pica, Corvus monedula, Bombycilla garrulus, Troglodytes troglodytes, Prunella modularis, Locustella fluviatilis. Acrocephalus palustris, A. scirpaceus, Hippolais icterina, Sylvia nisoria, S. borin, S. atricapilla, S. communis, S. curruca, Phyloscopus trochilus, Ph. collybita, Ph. sibilatrix, Regulus regulus, Ficedula hypoleuca, Muscicapa striata, Saxicola rubetra, Oenanthe oenanthe, Phoenicurus phoenicurus, Ph. ochruros, Turdus merula, T. philomelos, T. viscivorus, T. iliacus, Aegithalos caudatus, Parus palustris, P. montanus, P. major, P. caeruleus, P. cristatus, P. ater, Sitta europaea, Certhia familiaris, C. brachydactyla, Passer domesticus, P. montanus, Fringilla coelebs, F. montifringilla, Serinus serinus, Carduelis chloris, C. cannabina, Coccothraustes coccothraustes, Emberiza citrinella, E. hortulana, E. schoeniclus i Miliaria calandra. Wszystkie wymienione powyżej gatunki z wyjątkiem Turdus iliacus, Bombycilla garrulus i Fringilla montifringilla należały do lęgowych lub prawdopodobnie lęgowych.

Wyniki badań ilościowych na łąkach turzycowych

a) Powierzchnia próbna "Przemkowskie Bagno"

Powierzchnia obejmowała 15.4 ha łąk turzycowych. Liczenia prowadzono w r. 1979, zgodnie z zasadami kombinowanej metody kartograficznej (Tomiałojć 1980) z zaleceniami proponowanymi przez Dyrcza i Tomiałojcia (1974). W okresie 18 IV-9 VI przeprowadzono 9 kontroli. Liczenia poranne prowadzono w godzinach 6^{00}-9^{00}, a wieczorne rozpoczynano na trzy godziny przed zachodem słońca i kończono po zmroku.

Na badanej powierzchni można było wyróżnić dwie części. Na pierwszej dominowały turzyce, wśród których do końca maja

stała woda. W miejscach bardziej wyniesionych występowały trawy, a także jaskry (Ranunculus sp.), firletką poszarpana (Lychnis flos-cuculi) i ostrożenie (Cirsium sp.). Druga część o twardym, stosunkowo suchym podłożu, porośnięta była trawami i tylko w niewielkich obniżeniach występowały turzyce, a na obrzeżach rowów knieć błotna (Caltha palustris). Część ta stanowiła łąki kośne. Całość poprzecinana była zaniedbanymi rowami melioracyjnymi. Poza pasami na obrzeżach, na samej powierzchni występowały tylko nieliczne, pojedyncze kępy łóz (Salix cinerea).

Na badanej powierzchni gatunkiem dominującym był potrzos (Tabela 2). Występował on na całym obszarze, jednak większość par gnieździła się w części turzycowiskowej. Wyłącznie w tej części występowały także świerszczak - charakterystyczny ptak torfowisk turzycowych (Dyrcz i in. 1972) i kszyk. Rokitniczki i łozówka zakładały terytoria w pobliżu krzewów łozy. Sikora czarnogłówka zajmowała dziuplę w wypróchniałym pniaku olchy. W przeciwieństwie do potrzosa, świergotek łąkowy gniździł się głównie w części trawiastej. Do założenia gniazda preferował miejsca z niską trawą, unikał bujnych łanów turzyc, w których znajdowano gniazda potrzosa. Poza bekasem na powierzchni nie stwierdzono siewkowców (Charadrii).

Tabela 2. Ptaki lęgowe na powierzchni "Przemkowskie Bagno" (15.4 ha) w r. 1979

The breeding bird assemblage of the "Przemkowskie Swamp" (15.4 ha)

Gatunek Species	Liczba par No.of pairs	Zagęszczenie Density p/10 ha	Dominacja Dominance %
Emberiza schoeniclus	8	5.2	26.2
Acrocephalus schoenobaenus	6.5	4.2	21.3
Anthus pratensis	4.5	2.9	14.8
Anas platyrhynchos	4	2.6	13.1
Locustella naevia	3	1.9	9.8
Gallinago gallinago	1.5	1.0	4.9
Circus aeruginosus	1	0.6	3.3
Parus montanus	1	0.6	3.3
Acrocephalus palustris	1	0.6	3.3
Razem Total	30.5	19.6	100.0

W czerwcu i wrześniu duża część turzycowiska została wypalona. Poza łanami turzyc wypaliły się miejscami pokłady torfu tworząc rozległe zagłębienia zalane następnie wodą. W miejscu tym w następnych latach stwierdzono występowanie 3-4 par czajek, 1-2 par krwawodziobów oraz 1 pary rycyków. Analogiczne zasiedlanie łąki przez siewkowce po wypaleniu turzyc stwierdzono na powierzchni Ławki I na Bagnach Biebrzańskich (Dyrcz i in. 1972).

b) Powierzchnia próbna "Łąki Ostaszowskie"

Badania przeprowadzono w r. 1980 i 1981, na powierzchni 27 ha, posługując się tą samą metodą co poprzednio. W r. 1980 przeprowadzono 6, a w r. 1981, 7 kontroli trwających 5-6 godzin (6^{00}-12^{00}).

Powierzchnia stanowiła mozaikę różnych siedlisk. Około 7 ha pokryte było wodą, zalewającą pół metrowe zagłębienia powstałe po wypaleniu się torfu. Zagłębienia te częściowo zarastały manną (Glyceria sp.) i turzycami, i usiane były licznymi wysepkami. W okresie liczeń poziom wody powoli opadał odsłaniając błotniste dno. Część zagłębień na początku czerwca wyschło, lecz w pozostałych woda utrzymywała się przez cały rok. Duże przestrzenie zajmowały też zarośla manny i turzyc zalane wodą, która częściowo wysychała na początku czerwca. Tereny położone wyżej, o wilgotnym podłożu były porośnięte turzycami, a miejsca suche, trawami. W drugiej połowie maja częściowo je wykoszono. Badany teren był silnie penetrowany przez drapieżniki. Według myśliwych, licznym gatunkiem był tam lis ((Vulpes vulpes). Obserwowano również dziki (Sus scrofa) oraz liczne drapieżniki lotne: wronę, błotniaka stawowego, pustułkę i bielika.

Skład awifauny Łąk Ostaszowskich mocno różnił się w dwóch latach badań (Tabela 3). W r. 1981 gniazdowało o 28 par mniej niż w r. 1980. Główną przyczyną była różnica w strukturze roślinności. Jesienią 1979 i wczesną wiosną 1980 r. wypalono zeschłe turzyce i trawy. Duża część powierzchni porosła młodą, niską roślinnością. W tych miejscach znajdowały się wszystkie znalezione gniazda czajki, krwawodzioba i rycyka. Gatunki te gnieździły się na wyspach znajdujących się na zalanych wodą dołach potorfowych oraz na ich obrzeżach. Czajki tworzyły luźne kolonie - większość gniazd była skupiona na stosunkowo niewielkim obszarze. Natomiast wiosną 1981 cała powierzchnia pokryta

Tabela 3. Ptaki lęgowe w r. 1980 i 1981 na powierzchni "Łąki Ostaszowskie" (27 ha)
The breeding bird assemblage of "Ostaszowskie Meadows"

Gatunek Species	Liczba par No.of pairs		Zagęszczenie Density p/10 ha		Dominacja Dominance %	
	1980	1981	1980	1981	1980	1981
Anthus pratensis	14	6	5.2	2.2	22.4	17.4
Emberiza schoeniclus	12.5	12.5	4.6	4.6	20.0	36.2
Vanellus vanellus	9	-	3.3	-	14.4	-
Anas platyrhynchos	5	4	1.9	1.5	8.0	11.6
Alauda arvensis	4	3	1.5	1.1	6.4	8.7
Tringa totanus	3	1	1.1	0.4	4.8	2.9
Gallinago gallinago	3	1	1.1	0.4	4.8	2.9
Fulica atra	3	2	1.1	0.7	4.8	5.8
Limosa limosa	2	-	0.7	-	3.2	-
Anas querquedula	2	-	0.7	-	3.2	-
Locustella naevia	2	-	0.7	-	3.2	-
Acrocephalus schoenobaenus	1	1	0.4	0.4	1.6	2.9
Motacilla flava	1	3	0.4	1.1	1.6	8.7
Saxicola rubetra	1	-	0.4	-	1.6	-
Phylloscopus trochilus	-	1	-	0.4	-	2.9
Razem Total	62.5	34.5	23.1	12.8	100.0	100.0

była bujnymi łanami turzyc, traw i manny. Nie stwierdzono gniazdowania ani jednej pary czajek i rycyków. Jedyne gniazdo krwawodzioba znajdowało się na dnie wyschniętego zagłębienia po wypalonym torfie. Poza wymienionymi siewkowcami poważny spadek liczebności stwierdzono także u świergotka łąkowego, prawdopodobnie z tego samego powodu. W roku tym większość terytoriów tego gatunku stwierdzono na suchej, trawiastej partii powierzchni, która była wykaszana i gdzie prowadzono wypas owiec.

Dynamika liczebności ptaków wodno-błotnych w cyklu rocznym

Miesiące zimowe charakteryzowały się małą liczbą gatunków (styczeń - 14, luty - 15), które z reguły występowały w niewielkich ilościach, a było to wynikiem zamarzania stawów. Występowanie zimą dużych, wolnych od lodu przestrzeni wodnych, jak to miało miejsce w r. 1983, powodowało zwiększenie liczebności (np. u krzyżówki, łabędzia) oraz pozostanie niektórych gatunków (np. czernicy, cyraneczki), które normalnie nie zimują na terenie badań. W lutym pojawiały się pierwsze przelotne ptaki (czajki, gęgawy), przylatywały także pierwsze duże stada krzyżówek. Począwszy od marca praktycznie cały kompleks stawów był wolny od lodu. Krzyżówki nadal występowały w stosunkowo dużych stadach, które rozpraszały się na początku kwietnia. W marcu pojawiały się pozostałe gatunki kaczek właściwych (Anas spp.), grążyce (Aythya spp.), perkozy (Podiceps spp.). Swoją maksymalną liczebność na przestrzeni całego roku osiągały nurogęś (marzec) i cyranka (kwiecień). Siewkowce w okresie wiosny były reprezentowane przez 21 gatunków, ale tylko brodziec krwawodzioby, rycyk i batalion występowały w znaczniejszych ilościach. Gatunki te były w tym czasie liczniejsze niż jesienią. Pozostałe pojawiały się w niewielkich ilościach. Przez cały okres wiosenny wzrastały liczebnie głowienka i czernica osiągając w połowie maja wiosenne szczyty liczebności. W niektóre lata, zwłaszcza w przypadku czernicy, były one większe niż jesienią. Natomiast od końca marca do końca maja na stałym poziomie utrzymywała się liczebność łabędzia niemego, krzyżówki i łyski. Jednocześnie u kaczek właściwych systematycznie wzrastał udział procentowy samców (Tabela 4). Było to związane z odlotem samic na lęgowiska oraz koncentrowaniem się samców przed wędrówką na pierzowiska.

Tabela 4. Proporcje ilościowe samców do samic u kaczek w różnych okresach wiosny, w latach 1979-1984

Quantitative proportions of males and females in ducks at various spring periods in 1979-1984

Gatunek Species	1-15 III	16-31 III	1-15 IV	16-31 IV	1-15 V	$\bar{x}$
Anas platyrhynchos	1.0 N=262	1.2 N=3577	1.2 N=5092	1.6 N=703	1.5 N=1072	1.3 N=10706
Anas crecca	1.4 N=122	2.4 N=71	1.3 N=206	1.7 N=151	1.8 N=17	1.6 N=567
Anas strepera	0.7 N=15	1.2 N=54	1.3 N=46	1.3 N=71	1.1 N=48	1.2 N=234
Anas penelope	2.0 N=9	1.3 N=149	1.4 N=91	2.0 N=60	- -	1.4 N=303
Anas acuta	2.3 N=20	1.2 N=90	1.4 N=41	2.0 N=3	- -	1.4 N=154
Anas querquedula	1.3 N=7	1.2 N=92	1.4 N=237	2.3 N=200	2.3 N=80	1.7 N=616
Anas clypeata	- -	1.8 N=95	1.5 N=229	2.4 N=246	2.4 N=134	2.0 N=704

Kwiecień był miesiącem o najbogatszym składzie gatunkowym (70 gatunków). Niewiele pod tym względem ustępował mu maj, w którym obserwowano 67 gatunków ptaków wodno-błotnych. W końcu maja i w czerwcu wzrastała liczebność krzyżówki i łabędzia niemego. Było to związane z przylotem ptaków (w przypadku krzyżówki głównie samców), które pierzyły się na terenie badań. U głowienki wzrost liczebności nie był tak dobrze zaznaczony, ale wyraźnie wzrastał udział procentowy samców. Ponadto w okresie tym pojawiały się wędrujące na pierzowiska, pojedyncze lub małe stadka kaczorów innych gatunków kaczek (np. płaskonosów i krakw).

Czerwcowe ugrupowanie ptaków tworzyły głównie gatunki lęgowe, co przejawiało się mniejszym bogactwem gatunków - 56. Wzrastało ono w następnych miesiącach osiągając maksimum w sierpniu - 75 gatunków. Taki stan był wynikiem rozpoczęcia wędrówki przez niektóre ptaki (np. łęczak, batalion, kormoran) oraz ponownym pojawieniem się kaczek po odbyciu pierzenia. Dużą rolę we wzroście różnorodności gatunkowej odegrały długotrwałe upały latem 1982 i 1983 r. Spowodowały one wypłycenie stawów i powstanie dogodnych do żerowania i odpoczynku miejsc dla siewkowców. Pojawiło się wiele gatunków dotychczas nie notowanych w tym okresie (np. biegus zmienny, biegus rdzawy, rybitwa wielkodzioba), jak również takich, które nie były dotąd obserwowane na terenie badań (np. brodziec pławny, biegus mały, płatkonóg szydłodzioby). Wypłycenie stawów wpłynęło także korzystnie na liczebność czapli siwej.

We wrześniu wyraźnie zaznaczył się szczyt liczebności krzyżówki i łyski, a w niektóre lata perkoza dwuczubego i perkozka. W r. 1979 w tym właśnie miesiącu bardzo licznie występowały głowienka i czernica. Normalnie najliczniej gatunki te przelatują przez Polskę w październiku i listopadzie. Ich nieliczne występowanie w tym okresie na badanym terenie jest wynikiem spuszczania stawów. Czynnik ten prawdopodobnie był odpowiedzialny za zmniejszenie się liczby łabędzi i perkozów dwuczubych, a z całą pewnością sprzyjał licznemu występowaniu siewkowców (głównie bekasa i biegusa zmiennego). Oba te gatunki występowały wtedy w dużych ilościach wielokrotnie przewyższających wartości stwierdzone wiosną. W listopadzie wzrastała liczebność

łabędzi, co prawdopodobnie było związane z przemieszczeniem się na zimowiska. Różnorodność gatunkowa jesienią była stosunkowo wysoka we wrześniu (67) i październiku (60), a najniższa w grudniu (30).

Charakterystyka ornitologiczna

Ugrupowanie lęgowe ptaków wodno-błotnych na badanym terenie porównano z analogicznymi ugrupowaniami na innych obszarach Śląska (Tabela 5). Wszystkie materiały dotyczą ostatnich 5-10 lat. Podobieństwo okolic Przemkowa do pozostałych obszarów jest bardzo duże i we wszystkich prawie przypadkach jest ono rzędu 80-90%. Jedynie ze stawami w Podgórzynie, badany teren łączy stosunkowo niskie podobieństwo (63%). Jest to związane z dość ubogą awifauną tego kompleksu. Natomiast najbardziej zbliżony pod względem składu gatunkowego jest kompleks "Stawno". Stopień podobieństwa wynosi 91.5%, w związku z czym można mówić o identyczności obu porównywanych ugrupowań. Prawdopodobnie ma to związek ze zbliżoną wielkością tych kompleksów.

Zmiany w awifaunie okolic Przemkowa w XX wieku

Szereg dawnych opracowań omawia ptaki terenu badań. Niestety, prace te najczęściej nie zawierają szczegółowych informacji, w związku z czym tylko w przypadku niektórych gatunków możliwe jest prześledzenie zmian w awifaunie okolic Przemkowa, jakie zaszły na przestrzeni XX wieku. Zmiany te mają dwojakie podłoże. Z jednej strony wynikają one ze zmian zachodzących w środowisku pod wpływem działalności człowieka, a z drugiej są odbiciem naturalnych procesów ugrupowania i ekspansji niektórych gatunków.

Jedną z najistotniejszych zmian było osuszenie mokradeł oraz redukcja powierzchni wilgotnych łąk. Spowodowało to całkowite ustąpienie bataliona, który obecnie pojawia się tylko na przelotach oraz silny spadek liczebności cyraneczki, cyranki i płaskonosa, a także derkacza i kropiatki. Regulacja rzeki Szprotawy spowodowała zniknięcie płaskich piaszczystych brzegów, miejsc gniazdowania, dawniej lęgowego, brodźca piskliwego. Równolegle następowało sukcesywne odmładzanie lasów i zmniejszanie ich powierzchni, co prawdopodobnie przyczyniło się do wyginięcia głuszca i spadku liczebności cietrzewia. Podobnie jak w wielu innych badanych rejonach, zniknęła z okolic Przemkowa kraska,

Tabela 5. Porównanie awifauny rezerwatu "Stawy Przemkowskie" z innymi terenami o podobnym charakterze na Śląsku

A comparison of the avifauna of the nature reserve "Stawy Przemkowskie" with other areas of a similar character in Silesia

Kompleks stawów Name of pond complex	Powierzchnia Area (ha)	Liczba gatunków No. of species	Podobieństwo (%) wskaźnik Jaccarda Similarity Jaccard index	Źródło Reference
Przemków	947	48	100.0	niniejsze badania
Stawno	1583	46	91.5	Anonim. 1984, ZEP
Krogulno	300	41	89.9	Janowski 1965, ZEP
Ruda Sułowska	750	40	88.6	Anonim. 1984, ZEP
Radziądz	787	44	87.0	Anonim. 1984, ZEP
Niemodlin	340	37	86.0	Borowiec i Grabiński 1982, ZEP
Potasznia	390	37	84.7	Anonim. 1984, ZEP
Jamnik	297	35	84.3	Anonim. 1984, ZEP
Parowa	460	37	82.4	Grabiński i Stawarczyk 1986
Łężczak	409	32	80.0	Krotoski 1987, ZEP
Wielikąt	370	34	78.0	Cempulik 1985, ZEP
Podgórzyn	220	25	63.0	Gramsz, w druku

ZEP - kartoteka Zakładu Ekologii Ptaków UWr.

a fakt ten próbuje tłumaczyć się stosowaniem pestycydów (Witkowski 1984).

Jednakże na badanym terenie nastąpiły również korzystne zmiany i z całą pewnością do takich można zaliczyć rozbudowę stawów. Wpłynęło to na zwiększenie liczby gnieżdżących się łysek, śmieszek i kaczek, jak również zwiększyła się atrakcyjność kompleksu dla ptaków przelotnych, a w szczególności siewkowców. Masowa eksploatacja żwiru na wzgórzach Wysoczyzny Lubińskiej dała natomiast doskonałe warunki do założenia kolonii setkom brzegówek.

W wyniku naturalnych ekspansji okolice Przemkowa zasiedliły: czernica, sierpówka, kulczyk i dziwonia, choć w przypadku czernicy pewną rolę odegrało zakładanie w Europie nowych kompleksów stawów (Nowak 1974). Nowym gatunkiem na tym terenie jest również łabędź niemy, o którym brak jest jakichkolwiek zmianek w literaturze niemieckiej, a który gnieździ się obecnie w liczbie do 27 par. Ponadto rezerwat jest miejscem pierzenia stada nielęgowego (do 200 osobników).

Przyczyną niestałości występowania niektórych gatunków może być położenie badanego terenu na krańcach zasięgów geograficznych. Dotyczy to słowika szarego i ślepowrona, których lęgi były dawniej stwierdzane pod Przemkowem.

W sumie z awifauny lęgowej ubyło 7 gatunków, a 10 dalszych zmniejszyło swoją liczebność. Z drugiej strony okolice Przemkowa wzbogaciły się o 6 nowych gatunków, ale tylko u 5 innych zanotowano wzrost liczebności.

Literatura

Anonim. 1984. Wyniki inwentaryzacji wybranych gatunków ptaków lęgowych w dolinie Baryczy w latach 1982 i 1983. Dolina Baryczy 3: 65-70.

Baedelt E. 1936. Ei des Nachtreihers im Sprottebruch (Schl.) gefunden. Ber. Ver. schles. Orn. 21: 84-86.

Bobrowicz G., Grabiński W., Ranoszek E. 1986. Nowe stanowiska lęgowe łabędzia krzykliwego (Cygnus cygnus) w Polsce. Ptaki Śląska 4: 80-84.

Borowiec M., Grabiński W. 1982. Awifauna leśno-stawowego kompleksu Ziemi Niemodlińskiej z uwzględnieniem badań ilościowych w borach. Prace Zool. Acta Univ. Wratisl. 487: 3-54.

Borowiec M., Stawarczyk T., Witkowski J. 1981. Próba uściślenia metod oceny liczebności ptaków wodnych. Not. Orn. 22: 47-61.

Buła E. 1969. Materiały do rozmieszczenia i biologii głuszca (Tetrao urogallus C. L. Brehm) w województwie wrocławskim. Prz. zool. 13: 212-223.

Cempulik P. 1985. Wodno-błotne Non-Passeriformes stawów rybnych Wielikąt (Górny Śląsk). Acta orn. 21: 115-134.

Dobrowolski K.A., Pielowski Z., Pinowski J., Wasilewski A. 1962. Das Vorkommen des Kolkraben (Corvus c. corax L.) in Polen im Zusammenhang mit seinen Areals- und Quantitätsveränderungen in Mitteleuropa. Ekologia pol. A, 10: 375-456.

Drescher E. 1921. Bemerkungen über den Vogelbestand der Provinz Schlesien 1920/21 unter besonderer Berücksichtigung der Ottmachauer Gegend. Ber. Ver. schles. Orn. 7: 71-88.

Drescher E. 1924. Über den Vogelbestand der Provinz Schlesien von Februar 1923 bis März 1924. Ber. Ver. schles. Orn. 9: 10-87.

Drescher E. 1925. Mitteilungen aus der Schlesischen Vogelwelt. Ber. Ver. schles. Orn. 11: 46-76.

Drescher E. 1927. Ornithologische Mitteilungen aus Schlesien. Ber. Ver. schles. Orn. 13: 132-137.

Dyrcz A., Okulewicz J., Tomiałojć L., Witkowski J. 1972. Ornitofauna lęgowa Bagien Biebrzańskich i terenów przyległych. Acta orn. 13: 343-422.

Dyrcz A., Tomiałojć L. 1974. Application of the mapping method in the marshland habitats. Acta orn. 14: 348-352.

Grabiński W., Stawarczyk T. 1986. Ptaki południowo-zachodniej części Borów Dolnośląskich w okresie lęgowym. Ptaki Śląska 4: 40-68.

Gramsz B. w druku. Ptaki wodno-błotne stawów podgórzyńskich w latach 1981-1983. Ptaki Śląska

Heinrich G. 1925. Von Sprotterbruch in Schlesien. Naturschutz 6: 90.

Janowski K. 1965. Ptaki obserwowane na terenie Gospodarstwa Rybackiego Krogulno. Acta orn. 9: 151-153.

JesionowskiJ., Lewartowski Z., Winiecki A. 1982. Występowanie wąsatki (Panurus biarmicus) w Wielkopolsce. Not. orn. 23: 15-21.

Klopfer J. 1913. Beobachtungen aus Niederschlesien. Ber. Ver. schles. Orn. 5: 42-45.

Kollibay P. 1906. Die Vögel der Preussischen Provinz Schlesien. Breslau.

Kondracki J. 1978. Geografia fizyczna Polski. Warszawa.

Krotoski T. 1987. Ptaki rezerwatu "Łężczak" k. Raciborza. Ptaki Śląska 5: 29-48.

Matuszkiewicz W. 1981. Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski. Warszawa.

Mrugasiewicz A., Witkowski J. 1962. An ornithological sketch of the Barycz valley in Poland. Brit. Birds 55: 245-272.

Nawrocki P., Jermaczek A., Jesionowski J., Nawrocka B., Winiecki A. 1983. Ptaki Bagien Kramskich w okresie lęgowym w latach 1976-1979. Prace Kom. Biol. PTPN 67: 19-41.

Nowak E. 1974. Zwierzęta w ekspansji. Warszawa.

Pax F. 1924. Bericht uber die I Sommerversammlung in Primkenau am 17 und 18 Mai 1924. Ber Ver. schles. Orn. 10: 101.

Pax F. 1925. Wirbeltierfauna von Schlesien. Berlin.

Schlott M. 1933. Sumpfohreulen-Invasion 1932/33 in Schlesien. Ber. Ver. schles. Orn. 18: 37-41.

Stadie R. 1929. Beitrage zur Biologie der schlesischen Lachmöwenkolonien. Ber. Ver. schles. Orn. 15: 23-89.

Tobias L. 1879. Ornithologische Bemerkungen über die Gegend zwischen den Städten Grünberg, Rothenburg, Sagan, Sprottau, Primkenau, Glogau, Freustadt, Schlawa, Karge, Züllichau. Orn. Centralbl. 4: 129-130, 137-138, 140-145.

Tomiałojć L. 1970. Badania ilościowe nad synantropijną awifauną Legnicy i okolic. Acta orn. 12: 292-392.

Tomiałojć L. 1972. Ptaki Polski - wykaz gatunków i rozmieszczenie. Warszawa.

Tomiałojć L. 1980. Kombinowana odmiana metody kartograficznej do liczenia ptaków lęgowych. Not. orn. 21: 33-54.

Witkowski J. 1984. Przebieg wymierania kraski (Coracias garrulus) we wschodniej części Doliny Baryczy. Dolina Baryczy 3: 43-47.

Summary

The study was carried out in 1978-1984. The observations included the area around the town of Przemków (Legnickie voyvodship), 150 km^2, with special attention being paid to the nature reserve "Stawy Przemkowskie" (a complex of fish ponds, 974 ha in area) and adjoining marshy Carex meadows. In all ponds there was a shore belt of emerged plants consisting mostly of Typha sp. and Phragmites communis. The width of the belt ranged from 1 to 50 m, most often 2-5 m. Most dykes separating the ponds were devoid of trees. The ponds were adjoined by 12 small fragments of riverine forests (total area 75 ha) of a character of 80-100 years old ash-alder forest (Circaeo-Alnetum). The meadows adjoining the nature reserve were overgrown mostly with Carex spp., with thick willow (Salix sp.) bushes in places. On the meadows there were also depressions 0.5 m deep, in spring flooded with water. The woods south of Przemków were also included in the study area.

The field work lasted 550 days, its intensity in particular months and years being presented in Table 1. To estimate the abundance of breeding aquatic birds methods proposed by Borowiec et al. (1981) were used. In 1979 on 15.5 ha meadows, and in 1980-1981 on another area (27 ha) censuses were made with combined cartographic method. On each area 6-9 counts were made. Besides, during whole year all the water and marsh birds were counted on ponds. As a rule countings were made at one week intervals. The abundance dynamics of some species is presented in graphs (Figs 2,3,5-15).

A total of 216 bird species were recorded from the studied area, including 147 breeding or probably breeding. Birds associated with aquatic environment were represented by 101 species, with 47 breeding. The most abundant species were: Podiceps nigricollis (up to 200 pairs), P. cristatus (120-140 pairs), Anas platyrhynchos (up to 300 pairs), Aythya ferina (up to 300 pairs), A. fuligula (up to 300 pairs), Fulica atra (up to 450 pairs), Larus ridibundus (up to 2700 pairs). In the vicinity of Przemków there were also birds which were not frequent breeders in Silesia (e.g. Anas clypeata, A. querquedula, Haliaeetus albicilla, Numenius arquata, Limosa limosa, Tringa totanus, Panurus

biarmicus). Besides in the ponds Cygnus olor (up to 200 individuals) moulted, as well as Anas platyrhynchos (up to 2000 individuals), Aythya ferina and A. fuligula (a few hundred birds). During migration some species appeared in large numbers, e.g. Podiceps ruficollis - up to 300 birds, Anas platyrhynchos - up to 10600, A. crecca - up to 1400, A. clypeata - up to 500, Aythya ferina - up to 9000, A. fuligula - up to 2600, Fulica atra - up to 11600, Tringa totanus - up to 119, Gallinago gallinago - up to 1050 individuals. Of rare species the following were observed: Pelecanus onocrotalus, Egretta garzetta, Ardea purpurea, Tadorna ferruginea, Tringa stagnatilis, Recurvirostra avocetta, Larus melanocephalus, Chlidonias hybridus.

The results of countings on sampling plots are presented in Tables 3 and 4. The decrease in number of the breeding pairs in 1981 on the area "Łąki Ostaszowskie" resulted mostly from the differences in the structure of the vegetation. In 1980 a large part of the area was covered with young, low vegetation which resulted from burning a large area of meadows in the period of the preceding census. In 1981 the whole area was covered with lush, last year Carex beds, grasses and Glyceria. As a result in 1981 not a single pair of Vanellus vanellus nested, and the abundance of Anthus pratensis dropped from 14 to 6 pairs.

It was found that the breeding assemblage of water and marsh birds in the vicinity of Przemków was very similar to most analogous assemblages in other areas of Silesia (Table 5). Only in case of the pond complex near Podgórzyn (Jeleniogórskie voyvodship) the QS index was comparatively low (63.0%). The complex is situated in a submontane region (300 m a.s.l.).

Compared with the pre-war period 7 species receded from the studied area, and further 10 decreased their abundance. In the same time the neighbourhood of Przemków became enriched with 6 new species but only 5 other species increased their abundance.

Marek Cieślak, Andrzej Czapulak, Zakład Ekologii Ptaków UWr., ul. Sienkiewicza 21, 50-335 Wrocław, Poland

Jarosław Krogulec, Zakład Ochrony Przyrody UMCS, ul. Akademicka 19, 20-033 Lublin, Poland

ERRATA

Strona, wiersz	Jest	Powinno być
79^{1-6}	Ryc. 14. Dynamika liczebności rycyka...	Ryc. 14. Dynamika liczebności kszyka... [jak w opisie Ryc. 15]
79_{5-1}	Ryc. 15. Dynamika liczebności kszyka...	Ryc. 15. Dynamika liczebności rycyka... [jak w opisie Ryc. 14]
80^{3}	Ryc. 1	Ryc. 15